

Storasyster

Storasystemrapporten 2021
Fokus: Polisanmälan och rättsprocess

Producerad av Storasyster 2021
Copyright © Storasyster 2021

Rapportförfattare: Linnéa Hall
Grafisk formgivning: Ca/Bom
och Saga Åkerman, Storasyster

Storasyster
Warfvinges väg 26
112 51 Stockholm

storasyster.org

STORASYSTERRAPPORTEN 2021

FOKUS: POLISANMÄLAN OCH RÄTTSPROCESS

Innehåll

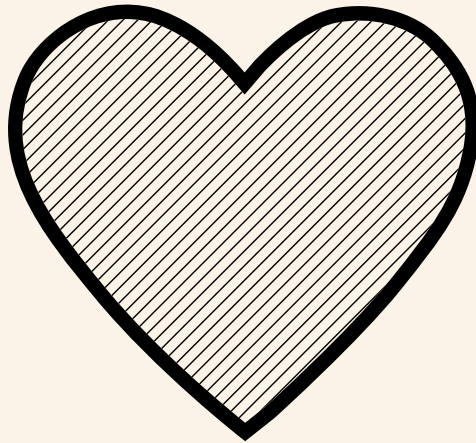
TACK	6
SAMMANFATTNING	7
OM STORASYSTER	8
STORASYSTERS MÅLGRUPP	9
INLEDANDE ORD	10
SAMHÄLLSPROBLEMET SEXUELLT VÅLD	12
VAD ÄR SEXUELLT VÅLD?	12
DEN SVENSKA SEXALBROTTSLAGSTIFTNINGEN	12
DET SEXUELLA VÅLDETS KONSEKVENSER FÖR INDIVID OCH SAMHÄLLE	13
SEXUELLT VÅLD - NATIONELLT OCH INTERNATIONELLT PERSPEKTIV	14
POLISMYNDIGHETENS ARBETE MED SEXUALBROTT	15
POLISANMÄLDA SEXUALBROTT I SVERIGE	16
BRISTER I UTREDNINGARNA OCH BEMÖTANDET	18
TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	22
FRÅGESTÄLLNINGAR	22
METOD	22
ETISKA ÖVERVÄGNINGAR	23
RESULTAT: INTERVJUER	26
VILKA VAR INFORMANTERNA?	26
UPPLEVELSEN AV POLISANMÄLAN	26
UPPLEVELSEN AV FÖRUNDESRÖKNING	27
RÄTTEGÅNG	29
UPPLEVELSEN OCH INNEBÖRDEN AV ATT POLISANMÄLA	30
REKOMMENDERA ANDRA ATT POLISANMÄLA	33
RESULTAT: ENKÄT	34
VILKA BESVARADE ENKÄTEN?	34
UPPREPAD UTSATTHET OCH ANTAL POLISANMÄLNINGAR	34
RELATION TILL GÄRNINGSPERSONEN	35
HUR GICK ANMÄLAN TILL?	36
UPPLEVELSE AV POLISANMÄLAN	36
UPPLEVELSE AV FÖRUNDESRÖKNINGEN	37
ÅTAL OCH DOMAR	41
FÖR DE SOM FICK ETT NEDLÄGGNINGSBESLUT	41
INNEBÖRDEN AV ATT POLISANMÄLA	42

REKOMMENDERA ANDRA ATT POLISANMÅLA	43
SLUTSATSER	45
POLISANMÅLAN	45
FÖRUNDERSÖKNINGEN	46
MÅLSÄGANDEBITRÄDE	47
NEDLÄGGNINGSBESLUT OCH FALL SOM GICK TILL ÅTAL	47
INNEBÖRDEN AV ATT POLISANMÅLA	48
REKOMMENDERA ANDRA ATT POLISANMÅLA	48
STORASYSTEMS FÖRBÄTTRINGSFÖRSLAG.....	50
FÖRBÄTTRINGSFÖRSLAG KRING BEMÖTANDE.....	51
REFERENSLISTA	52

Tack

Tack till samtliga informanter som tog av er tid och energi för att intervjuas, tack för förtroendet. Tack till er som besvarade enkäten och för att ni ville dela med er av era ovärderliga erfarenheter. Utan er hade vi aldrig kunnat skriva Storasysterrapporten 2021 och på så sätt fått möjlighet att sprida denna viktiga kunskap om erfarenheten av att polisanmäla sexualbrott.

Sammanfattning

Storasystemrapporten 2021 fokuserar på att ge en ökad förståelse för upplevelsen av polisanmälan och rättsprocess vid sexualbrott. Rapporten bygger på kvantitativt och kvalitativt material insamlat genom intervjuer och en enkät. Vi intervjuade 16 personer och fick in 763 enkätsvar från personer som utsatts för sexualbrott och som polisanmält. Den klara majoriteten av respondenter och informanter var tjejer/kvinnor i åldern 15-35 år. För respondenterna var den vanligaste relationen den utsatta hade till gärningspersonen partner, därefter bekant, okänd, vän, följt av före detta partner. De flesta respondenter hade utsatts för sexuellt våld vid upprepade tillfällen men majoriteten hade inte polisanmält mer än en gång.

Målet med intervjuerna och enkätstudien var att lyfta fram det som upplevts fungerat bra i processen men också att formulera förslag på vad som kan förbättras. Anledningar som gjorde bemötandet bra vid anmälan och förundersökning var exempelvis att polisen lyssnade på den utsatta, att polisen gav den utsatta tid att berätta, och att polisen bekräftade den utsattas upplevelse och hade förståelse för/kunskap om den utsattas reaktioner och känslor. De mest återkommande delarna som de tyckte behövde förbättras var att polisen hade förklarat/gett information om exempelvis hur processen skulle gå till, när förövaren skulle tas in på förhör och varför vissa frågor skulle ställas. Informanter och respondenter hade även önskat information om var de kunde vända sig för stöd efter att de polisanmält.

De långa utredningstiderna i kombination med bristande information om hur utredningen fortskrider upplevdes som påfrestande och svårt för både informanter och respondenter. Resultaten visar också på att informationen kring varför deras fall lades ned behöver tydliggöras. Många respondenter och informanter uttrycker en besvikelse över rättssystemet och att deras tillit till rättssystemet har försämrats i och med att de har polisanmält. Samtidigt uppger många att deras motiv till att polisanmäla var att se till att andra inte skulle utsättas och att anmälan har gett dem en känsla av att stå upp för sig själv. Majoriteten av informanter och respondenter skulle också rekommendera andra som utsatts för sexualbrott att anmäla.

Storasyster vill med denna rapport ge förslag på hur rättsväsendet kan förbättra bemötandet och stödet för utsatta under rättsprocessen. Bland annat handlar det om att höja kvaliteten i utredningarna och förkorta utrednings- och analystiderna genom att förstärka det brottsutredande arbetet med sexualbrott, och att kunskapen om sexuellt våld och bemötande av utsatta behöver stärkas inom polis- och åklagarmyndigheten. Information om var den utsatta kan vända sig för stöd efter att ha utsatts för sexuellt våld, om den brottsutsattas rättigheter, och om hur utredningen fortskrider behöver också stärkas.

Om Storasyster

Storasyster är med våra 140 volontärer Sveriges största stödorganisation för den som utsatts för sexuella övergrepp. Vi har årligen över 5 000 stödsamtal med personer som annars inte skulle haft någon att vända sig till. Vi tar emot alla oavsett könsidentitet från 13 år och uppåt som utsatts för våldtäkt eller andra sexuella övergrepp. Vi erbjuder även stöd till anhöriga.

Storasyster har hela Sverige som upptagningsområde och arbetar aktivt för att motverka sexuellt våld genom stödjande och kunskapshöjande insatser.

Vi erbjuder stöd genom:

- mejl- och chattjour
- chattsystrar/chattbröder (stödperson online)
- juridisk rådgivning
- medföljning till polis, vård- eller behandlingsinstanser
- samtalsmottagning med stödsamtal, psykologisk behandling och traumabearbetning
- samtalsgrupper för utsatta och för anhöriga

Storasysters kunskapshöjande arbete syftar till att öka medvetenheten om och minska förekomsten av sexuellt våld i samhället. Vi erbjuder utbildningar, publicerar rapporter och är aktiva i samhällsdebatten om sexuellt våld. Vi har även tagit fram söktjänsten *stödefterövergrepp.se* där vi listar verksamheter som kan ge stöd till vår målgrupp.

Storasyster grundades 2012 och drevs under två år helt på ideell basis. Idag har vi tio anställda på vårt kansli i Stockholm.

Vi får stöd från bl.a. Socialstyrelsen, Jämställdhetsmyndigheten, Brottsoffermyndigheten, Postkodsstiftelsen, Stockholms stad och Region Stockholm.

Storasyster tilldelades Kvinnofridspriset 2019 av Operation Kvinnofrid, Stockholms stads Trygghetspris 2020, Arvsfondens Guldkorn 2020 och Unizons Idépris 2021.

Storasyster har 90-konto, är medlemmar i Giva Sverige och står under Svensk Insamlingskontrollens tillsyn.

Storasysters målgrupp

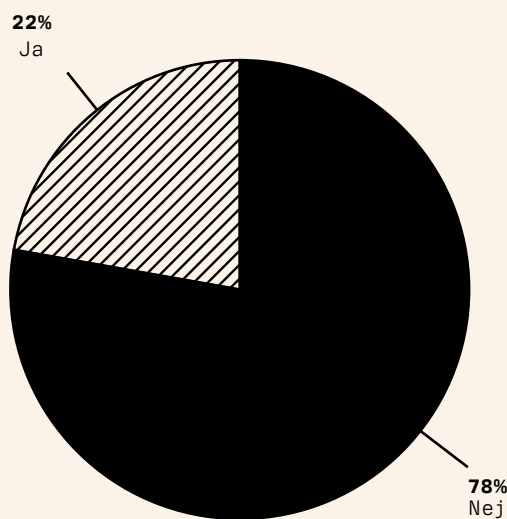
Storasyster har i snart 10 år stöttat personer som utsatts för sexuellt våld av olika slag. Under år 2020 erbjöd vi stöd till utsatta genom chattjour, chattsystrar, mejljour, sexologmejl, juridisk rådgivning genom Storasysterjuristen, medföljning samt professionellt stöd, enskilt och i grupp, i vår samtalsmottagning.

Stödsökande 2021

2 100 individer i
5 200 samtal

Under år 2020 hade vi nästan 5 200 stödsamtal med drygt 2100 individer. Andelen nya stödsökande var något lägre än tidigare år, vilket möjligtvis kan förklaras av covid-19-pandemin. Det kan vara svårt att söka stöd för den som är isolerad med personen som utsätter den, och vi förmodar därför att efterfrågan på stöd kommer öka kraftigt när samhället öppnar upp igen.

Majoriteten av de stödsökande identifierade sig som kvinna/flicka (94 procent) och de flesta som sökte stöd hos Storasyster var över 18 år (70 procent). Den klara majoriteten hade blivit utsatt för sexuellt våld av en eller flera män (95 procent) som de hade någon form av bekantskap eller relation till. Endast 10 % hade utsatt av en okänd/obekant person. Majoriteten av de stödsökande hade inte berättat för någon om sin utsatthet innan de tog kontakt med Storasyster (58 procent). De flesta utsatta som sökt sig till Storasyster för stöd hade inte polisanmält övergreppet/övergreppen (78 procent).

**HAR DU ANMÄLT ÖVERGREPPET
TILL POLIS?**

Inledande ord

Sedan Storasyster grundades för snart 10 år sedan har vi gett stöd till tusentals personer som är eller har varit utsatta för sexuellt våld. Mycket har hänt under detta decennium. Vi har haft ett flertal uppmärksammade rättsfall rörande sexualbrott. Rättsfall som väckt ilska och frustration över kvinnors och flickors utsatthet och samhällets oförmåga att tillräckligt utreda sexualbrott och ställa förövare till svars. Vi har fått en ny samtyckeslagstiftning, och metoo-rörelsen som svepte över världen under hösten 2017 har lett till en ökad medvetenhet om kvinnors och flickors utsatthet för sexuellt våld - i alla delar av samhället och inom alla sektorer.

Under de första åren av Storasysters verksamhet upplevde vi en stor ordlöshet som omgärdade utsatthet för sexuellt våld. Våra stödsökande hade visserligen hittat till oss, så de hade identifierat att de varit med om en sexuell situation om inte kändes okej, men många hade svårt att identifiera eller definiera upplevelsen som en våldtäkt eller ett sexuellt övergrepp. Med det samtal som förts i samhället de senaste åren gällande samtycke, rätten till sin egen kropp, gråzoner, och vad som är brottsliga handlingar har också förståelsen för sexuell utsatthet ökat hos vår målgrupp. Att göra en polisanmälan var för majoriteten av våra stödsökande helt otänkbart för några år sedan, men nu ser vi en gradvis ökning av andelen personer som ändå funderar på att lämna över sitt ärende till polisen. Och fler och fler av våra stödsökande har numera gjort en polisanmälan innan de kommer till oss för stöd.

Detta är såklart en positiv utveckling. Många sexualbrott är grova brott, och även om en polisanmälan av sexualbrott ofta omgärdas av många försvårande omständigheter såsom en nära relation till förövaren, rädsla för att inte bli trodd, eller oro för hur det ska gå med anmälan när ord står mot ord, så ska den som blir utsatt för brott ha en självklar rättighet att anmäla och få en rättssäker prövning av sitt ärende.

Då våldtäkt och sexuella övergrepp är brottsliga handlingar, och därmed något som vi och våra stödsökande ständigt förhåller oss till, så valde vi i årets Storasysterrapport att titta närmare på polisens och övriga rättsväsendets arbete med just sexualbrott. Vi har genom åren hört hundratals berättelser om polisutredningar som kraftigt försämrat våra stödsökandes mående istället för att ge dem upprättelse. Trots dessa berättelser fortsätter vi att uppmuntra våra stödsökande att göra en polisanmälan när och om de känner sig redo. Att anmäla brott är en rättighet, och vi förutsätter att Sverige har ett rättsväsende som är kompetent nog att på ett rättssäkert sätt hantera de anmälningar av sexualbrott som inkommer. Vi ser också fallen där allting går rätt, där den brottsutsatta får ett kunnigt och professionellt bemötande, där utredningen går snabbt och där personen upplever sig ha blivit lyssnad och trodd på - oavsett utgången av ärendet. Vi hoppas med denna rapport kunna bidra till att fler sexualbrottsutsatta ges möjlighet till en positiv upplevelse av kontakten med det svenska rättsväsendet, och att fler ska kunna ges juridisk upprättelse.

Cecilia Bødker Pedersen

Generalsekreterare

”

Jag är någon, jag betyder något,
oavsett vad den här personen
gjorde mot mig.

”

- informant

Samhällsproblemet sexuellt våld

Vad är sexuellt våld?

Sexuella övergrepp innefattar alla typer av kränkningar och övergrepp som har sexuella förtecken. Sexuellt våld innebär att tvinga någon att delta i, utföra eller bevittna sexuella handlingar mot sin vilja. Det kan handla om sexuella trakasserier eller kränkningar, att tvingas se på porrfilm, utsättas för ofrivillig beröring eller våldtäkt. Det sexuella våldet kan ske såväl online som offline. Den som har utsatts avgör själv vad som var ett övergrepp. Vem som helst kan bli utsatt för sexuellt våld, men de flesta förövare är killar och män och majoriteten av de som utsätts är tjejer och kvinnor. Enligt Brottsförebyggande rådet var 98 procent av de som misstänkts för våldtäkt män.¹

Den svenska sexualbrottslagstiftningen

Sexualbrott regleras i sjätte kapitlet i Brottsbalken (1962:700).² Den 1 juli 2018 infördes en ny sexualbrottslagstiftning som bygger på frivillighet, även kallad "Samtyckeslagen". Syftet med lagen är att tydliggöra att varje människa har en ovillkorlig rätt till personlig och sexuell integritet och sexuellt självbestämmande.

Lagen innebär bland annat att:

- Gränsen för om en gärning ska räknas som straffbar ska gå vid om deltagandet i en sexuell aktivitet är frivilligt eller inte. En gärningsperson ska kunna dömas för till exempel våldtäkt även om personen inte använt sig av våld eller hot.
- Det finns ett särskilt oaktsamhetsansvar för vissa allvarliga sexualbrott. Oaktsamheten handlar

om huruvida man är uppmärksam på om den andra deltar frivilligt eller inte, till exempel tillfällen när en person borde inse risken för att någon inte deltar frivilligt men ändå genomför en sexuell handling med den personen.

Samtycke är mycket mer än att säga ja eller nej till sex. Det går exempelvis att visa samtycke genom kroppsspråket och hur vi svarar på varandras beröring. Enligt lagen har en person också rätt att när som helst ändra sig även om man till en början samtyckt till sex. Det görs heller ingen skillnad på om brottet begåtts online eller offline.

I Sverige har vi en sexuell myndighetsålder, det vill säga en ålder då en person anses kunna samtycka till sex. Den sexuella myndighetsåldern är 15 år och innebär att någon som är över 15 år inte får göra något sexuellt med någon som är under 15 år, även om den som är under 15 år uttryckt att den vill ha sex. Grundtanken här är att barn inte kan samtycka till sex och lagen syftar till att skydda barn och unga från att bli utsatta.

År 2020 följdes den svenska samtyckeslagstiftningen upp av Brottsförebyggande rådet (Brå).³ Uppföljningen visade att antalet våldtäktsanmälningar, åtal och fällande domar hade ökat efter lagändringarna. Antalet fällande domar för våldtäkt ökade från 190 (2017) till 333 (2019), vilket är en ökning med 75 procent.⁴ Brå menar att fler nya typer av fall, som innefattas i den nya lagstiftningen, hade gått till domstol.⁵ Det gäller exempelvis ett starkare rättsligt skydd vid så kallade "överrumplingsfall" (att den sexuella handlingen utförs på ett sådant sätt att offret överraskas och inte hinner reagera) och vid fall där den utsatta har varit passiv under övergreppet. Dessa fall rörde mer sällan våldtäkter inom ramen för en nära relation, utan parterna var istället i de flesta fall bekanta med varandra. Det kunde i dessa

¹Brottsförebyggande rådet (2020), "Kriminalstatistik 2020, Misstänkta personer, slutgiltig statistik"

²Brottsbalk (1962:700), "6 kap. Om sexualbrott"

³Brottsförebyggande rådet (2020), "Den nya samtyckeslagen i praktiken. En uppföljning av 2018 års förändringar av lagreglerna gällande våldtäkt"

⁴Ibid.

⁵Ibid.

fall ofta röra sig om unga människor som festat och sedan hamnat i en sexuell situation, som målsägande betraktade som ett sexuellt övergrepp.⁶

Det sexuella våldets konsekvenser för individ och samhälle

Sexuellt våld skapar och upprätthåller bristande jämställdhet mellan män och kvinnor, på individnivå och i samhället i stort. Våldet kan bära med sig konsekvenser för det psykiska måendet på både kort och lång sikt.

Hur en person reagerar eller mår efter att ha blivit utsatt för sexuellt våld varierar mellan olika personer. Även om utsatta reagerar på olika sätt finns det reaktioner och känslor som är vanligt förekommande hos personer som utsatts för sexuellt våld. Nära inpå att ha blivit utsatt är det inte ovanligt att känna starka känslor av rädsla, stress och oro, men det är inte heller ovanligt att uppleva ångest, tomhet eller överkänslighetskänslor.⁷ Kroppen kan också reagera med exempelvis illamående, huvudvärk eller spänningar. Det är också vanligt att uppleva sömnsvårigheter, ha svårt att koncentrera sig eller märka av att det är svårare att minnas saker i vardagen. Det är inte heller ovanligt att bli extra vaksam bland personer, platser eller situationer som på något vis påminner om övergreppet. Dessa reaktioner och känslor kan uppstå även om det gått tid sedan det som hänt.

Våldets konsekvenser kan också påverka en person under lång tid. Exempel på långsiktiga konsekvenser är psykisk ohälsa, sexualitetsproblematik, suicidtankar, ptsd, fysiska skador och fysisk ohälsa.⁸ Processen av att bearbeta sina erfarenheter av utsatthet kan ta mycket energi och innebära svårigheter att orka med jobb, skola, relationer och fritidsaktiviteter vilket kan leda till sociala, ekonomiska och personliga konsekvenser.

Våldet innebär ett psykiskt lidande och minskad livskvalitet för den enskilda men leder också till stora ekonomiska kostnader för både medborgarna och för samhällets institutioner. I en kommande studie har European Institute for Gender Equality uppskattat kostnaden för mäns våld mot kvinnor i Sverige till 8,3 miljarder euro per år.⁹ Endast en mycket liten del (ca 0,4 procent) av kostnaden läggs på stöd för utsatta. I ett europeiskt genomsnitt utgörs de största kostnaderna för mäns våld mot kvinnor av fysisk och psykisk påverkan för den utsatta samt kostnader för rättsväsendet.¹⁰ De direkta ekonomiska kostnaderna som mäns våld mot kvinnor innebär påverkar också hälso- och sjukvården och det uppstår även indirekta kostnader till följd av våldet såsom ökad sjukfrånvaro och minskad arbetsförmåga för den utsatta. Ett effektivt våldsförebyggande arbete minskar därmed både de psykiska och de samhällsekonomiska kostnaderna som våldet för med sig.¹¹ Att arbeta förebyggande mot psykisk ohälsa som en konsekvens av det sexuella våldet är också centralt för att minska våldets kostnader.

⁶Brottsförebyggande rådet [2020], "Den nya samtyckeslagen i praktiken. En uppföljning av 2018 års förändringar av lagreglerna gällande våldtäkt"

⁷Se exempelvis Nationellt Centrum för Kvinnofrid [2014], Våld och hälsa. En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa, eller Storasyter [2019], "5211 röster om sexuellt våld. En enkätstudie om sexuella övergrepp, psykiskt mående och stödkontakter."

⁸Se exempelvis Folkhälsomyndigheten [2018], Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter i Sverige 2017

⁹European Institute for Gender Equality [2021], "No country can afford gender-based violence"

¹⁰European Institute for Gender Equality [2021], "Gender-based violence costs the EU €366 billion a year"

¹¹Socialstyrelsen [2006], Kostnader för våld mot kvinnor. En samhällsekonomisk analys

¹²de Vylder, Stefan [2010], "Vad kostar våldtäkter?", ur antologin "Sju perspektiv på våldtäkt", Nationellt Centrum för Kvinnofrid

Sexuellt våld - nationellt och internationellt perspektiv

DEN NATIONELLA STRATEGIN MOT MÄNS VÅLD MOT KVINNOR

Den svenska regeringen arbetar utifrån sex jämställdhetspolitiska delmål varav tre direkt relaterar till Storasystemets verksamhetsområde: målet om en jämställd hälsa, målet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra samt målet om jämn fördelning av makt och inflytande.¹³ Sedan den 1 januari 2017 arbetar Sveriges regering utifrån den tioåriga Nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.¹⁴ Strategin är utformad utifrån det jämställdhetspolitiska delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra, och den har fyra målsättningar:

- ett utökat och verkningfullt förebyggande arbete mot våld,
- förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn,
- effektivare brottsbekämpning,
- förbättrad kunskap och metodutveckling.

Strategin uppmärksammar bland annat vikten av målsägandebyråns stöd, särskilt vid sexualbrott. Regeringen menar även att ett tidigt och väl samordnat stöd för målsägande är centralt för att den brottsutsatta ska kunna känna sig trygg att berätta vad den har varit med om och orka fullfölja rättsprocessen.¹⁵

ÅTGÄRDSPAKET FÖR ATT INTENSIFIERA ARBETET MOT MÄNS VÅLD MOT KVINNOR

I juni 2021 presenterade regeringen ett åtgärds paket, utöver den nationella strategin, med 40 punkter för att bekämpa mäns våld mot kvinnor.¹⁶ I 40-punktslistan lyfter regeringen flera åtgärder för en effektivare brottsbekämpning mot mäns våld mot kvinnor, bland annat skärpta straff för våldtäkt, sexköp och kvinnofridskränkning. Gällande det våldsförebyggande arbetet betonar regeringen exempelvis fortsatta informationssatsningar om samtyckeslagstiftningen, riktade både mot unga och mot yrkesverksamma.

Regeringen ser även ett behov av förbättrad kunskap och kompetens om mäns våld mot kvinnor hos yrkesverksamma som möter våldsutsatta. De lyfter särskilt fram en kunskapshöjning inom Polismyndigheten om psykisk ohälsa som en konsekvens av mäns våld mot kvinnor. En punkt i åtgärdsprogrammet belyser en förtydligad styrning av Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten genom att myndigheterna ska förstärka det brottsutredande arbetet vid bland annat våldtäkt mot vuxna och köp av sexuella tjänster.¹⁷

ISTANBULKONVENTIONEN

Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet, även kallad Istanbulkonventionen, trädde i kraft i Sverige 2014. Istanbulkonventionen har fyra viktiga hörnstenar som staterna ska arbeta för: våldspreventivt arbete, skydd för våldsutsatta, att förövare åtalas, och att det finns enhetliga handlingsplaner för att motverka mäns våld mot kvinnor inom EU.¹⁸ Enligt Istanbulkonventionen artikel 36, "Sexuellt våld, inbegripet våldtäkt", ska staterna vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder, eller andra åtgärder, för att

¹³Regeringen (2016), "Mål för jämställdhet"

¹⁴Socialdepartementet (2016), "Makt, mål och myndighet - feministisk politik för en jämställd framtid", Skr. 2016/17:10, ur kapitel 5 - "En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor"

¹⁵Ibid

¹⁶Regeringskansliet (2021), "Åtgärds paket för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor"

¹⁷Ibid

¹⁸Europarådet (2011), "Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet"

säkerställa att olika typer av sexuella övergrepp är straffbelagda.¹⁹ Artikel 16 i konventionen lyfter fram vikten av specialiserat stöd och skydd för brottsut-satta.²⁰

AGENDA 2030 OCH DE GLOBALA MÅLEN

2015 antog FN:s medlemsstater Agenda 2030 som innehåller de Globala målen för en hållbar utveckling.²¹ Det innebär att världens ledare har förbundit sig till 17 globala mål. För denna rapport har vi valt att lyfta fram två centrala mål som fokuserar på polisanmälan och rättsprocess vid sexualbrott, mål nr 5 Jämställdhet och mål nr 16 Fredliga och inkluderande samhällen.

Det globala målet nr 5 Jämställdhet handlar om en rättvis fördelning av makt, inflytande och resurser mellan män och kvinnor. Detta innebär att utrota diskriminering, utnyttjande och våld mot kvinnor och flickor. Målet innebär bland annat att säkerställa fullt deltagande för kvinnor i beslutsfattande (5:5), och att anta och stärka välgrundad politik och genomförbar lagstiftning för att främja jämställdhet och öka alla kvinnors och flickors egenmakt på alla nivåer (5:C).

Mål nr 16 Fredliga och inkluderande samhällen handlar bland annat om att skydda barn mot övergrepp, utnyttjande, människohandel och våld (16:2), och främja rättssäkerhet och säkerställ tillgång till rättvisa (16:3). Mål nr 16 innefattar också ett arbete för att stärka de nationella institutionerna som förebygger våld, terrorism och brottslighet (16:A), samt att främja och verkställa icke-diskriminerande politik och lagstiftning (16:B).²²

Polismyndighetens arbete med sexualbrott

Den svenska polismyndighetens uppdrag är att, tillsammans med övriga myndigheter inom och utom rättsväsendet, bidra till kriminalpolitikens mål om att minska brottsligheten och att öka människors trygghet.²³ I Polismyndighetens strategiska verksamhetsplan 2020-2024 beskrivs tre långsiktiga mål inför år 2024: 1. Framgångsrik brottsbekämpning och uppkläring, 2. Stark lokal närvaro, och 3. Attraktiv arbetsplats och samarbetspartner.²⁴ Enligt det första målet, om Framgångsrik brottsbekämpning och uppkläring, ska Polismyndigheten bland annat inrikta sin verksamhet mot att färre medborgare ska utsättas för brott, att fler brott ska klaras upp samt att uppkläring av brott mot särskilda brottsoffer ska öka.²⁵

Området särskilt utsatta brottsoffer omfattar brott i nära relation, våldtäkter, sexualbrott mot barn och våldsbrott mot barn. Polismyndigheten menar att deras förmåga att hantera dessa ärenden behöver vara hög. De menar även att ärendena ska vara prioriterade, att de ska utredas effektivt och med hög kvalitet, vilket ska bidra ökad lagföring och minskad risk för upprepad utsatthet.²⁶

Under tidsperioden 2020-2024 ska Polismyndigheten skapa förutsättningar samt genomföra rekrytering och utbildningsinsatser för området särskilt utsatta brottsoffer. Polismyndigheten ska även säkerställa tillämpningen av metodstödet "Ett utvecklat bästa arbetssätt", där polisens Nationella Operativa Avdelning (NOA) samt samtliga polisregioner ansvarar för dessa aktiviteter.²⁷ Metodstödet "Ett utvecklat bästa arbetssätt" är en modell för ett strukturerat arbetssätt med ett antal "verktyg" i form av mallar, rutiner och checklistor. Dessa verktyg ska tillämpas

¹⁹Europarådet (2011), "Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet",

²⁰Ibid

²¹FN:s utvecklingsprogram (UNDP), "Globala målen - För hållbar utveckling"

²²Ibid

²³Polismyndigheten (hämtad: 2021-06), "Uppdrag och mål"

²⁴Polismyndigheten (2019), "Polismyndighetens strategiska verksamhetsplan 2020-2024"

²⁵Ibid

²⁶Ibid, s. 14

²⁷Polismyndigheten, "Polismyndighetens strategiska verksamhetsplan 2020-2024"

av polisen vid handläggningen av våld i nära relation och sexualbrott mot barn och vuxna.²⁸

ATT UTREDA SEXUALBROTT

Sättet att utreda och hantera sexualbrott inom Polismyndigheten skiljer sig åt mellan olika polisregioner. Inom vissa polisregioner finns etablerade sexualbrottsgrupper som endast utreder sexualbrott, exempelvis finns det särskilda sexualbrottsgrupper inom Polisen Stockholm Nord och Storgöteborg. I andra regioner utreds sexualbrott inom enheten för grova brott och och prioriteras då jämte andra grova brott såsom gängkriminalitet, mord och skjutningar. I dagsläget har Polismyndigheten inget enhetligt sätt att organisera arbetet med sexualbrott, utan det är upp till den enskilda polisregionen att avgöra hur de ska utreda och hantera sexualbrott.

Arbetet i sexualbrottsgruppen i Stockholm Nord har utvärderats av Brottsförebyggande rådet.²⁹ Utvärderingen visar att införandet av Sexualbrottsgruppen har bidragit till att kvaliteten i utredningarna har ökat genom att de har blivit mer genomarbetade än tidigare och att de bedrivs mer skyndsamt. I Sexualbrottsgruppens ärenden har fler rättsintyg inhämtats, polisen gör något fler förhör och tvångsmedel (gripande, anhållande, häktning osv.) används i högre utsträckning. Brottsförebyggande rådets rapport visar att gruppen har kunnat satsa på att fortbilda utredarna och att de har kunnat ha samma utredare i ett och samma ärende vilket har skapat ökad kontinuitet. Sexualbrottsgruppen har även infört en policy om att målsägaren ska kontaktas inom 24 timmar från att en anmälan kommer in. Sexualbrottsgruppen är också snabbare på att se till att ett målsägarbiträde förordnas, och färre dagar går mellan anmälan och förhör med både målsägare och misstänkta. Brås rapport visar även att utredningstiderna har förkortats med 30 dagar i Stockholm Nord sedan Sexual-

brottsgruppen infördes.³⁰

De få målsägare som deltog i utvärderingen är i de allra flesta fall mycket nöjda och anser att de togs på allvar och att polisen lyssnade på deras berättelse. Den kritik som framförs handlar till stor del om bristande information, kommunikation och återkoppling. Brå tydliggör också att specialiseringen har fungerat väl i Polisområde Stockholm Nord inte behöver innebära att det är en organisationsmodell som passar i alla polisområden. Brå menar att de lokala förutsättningarna måste styra var man organisatoriskt utreder våldtäktsärenden.³¹

Polisanmälda sexualbrott i Sverige

Under 2020 polisanmäldes omkring 25 000 sexualbrott i Sverige, varav 9 577 rubricerades som våldtäkt (inklusive oaktsam våldtäkt).³² Majoriteten av de anmälda våldtäkterna var mot en kvinna eller flicka (93 procent) och den misstänkta gärningspersonen var en man i 98 procent av fallen.³³

För de vuxna kvinnor (18 år eller äldre) som utsattes för våldtäkt var det vanligast att hon utsattes av någon hon kände. Den mest vanligt förekommande relationen som den utsatta kvinnan hade till mannen som utsatte henne var "Annan relation eller bekantskap", 38 procent, följt av "Närstående genom parrelation", 33 procent. Mindre vanligt var att förövaren var "Okänd för den utsatta/obekant gärningsperson", 26 procent. I två procent av fallen var kvinnan utsatt av en "Närstående genom släktskap eller familj".³⁴

Brottsförebyggande rådet (Brå) genomförde 2019 en analys av polisanmälningar, utredningsmaterial och domar som rörde våldtäkt mot kvinnor som var

²⁸Polismyndigheten, NOA Utvecklingscentrum Väst, Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum Göteborg (2019), "Våldsbrott i nära relationer och sexualbrott mot vuxna - En gemensam granskning av polisens och åklagarens handläggning"

²⁹Brottsförebyggande rådet (2021), "Utvärdering av Sexualbrottsgruppen i Stockholm Nord"

³⁰Ibid

³¹Ibid

³²Brottsförebyggande rådet (2020), "Kriminalstatistik 2020, Anmälda brott"

³³Ibid

³⁴Ibid

minst 15 år. Materialet som analyserades var från år 2016 och 2017, dvs innan den nya sexualbrottslagstiftningen trädde i kraft.³⁵ Analysen visade att målsägande och anklagad i de flesta fall hade någon typ av relation eller bekantskap - i majoriteten av fallen var parterna bekanta med varandra och i en tredjedel hade de en nära relation. Överfallsvåldtäkter utgjorde en liten del av anmälningarna (ca fem procent). I ungefär hälften av polisanmälningarna beskrevs någon form av fysiskt våld, och grovt våld beskrevs i endast 10 procent av anmälningarna. I mycket få fall kunde DNA-bevisning säkras (fem procent).³⁶

Brås analys visade att endast fem procent av de polisanmälda våldtäkterna ledde till en fällande dom.³⁷ Enligt Brå finns det flera faktorer som ökar sannolikheten att polisanmälan leder till åtal.³⁸ Faktorer som spelar in kan vara att anmälan görs i direkt anslutning till den aktuella händelsen, att anmälingen avser våldtäkt där den utsatta befinner sig i en särskilt utsatt situation, eller att det finns tydliga våldsinslag i den anmälda gärningsbeskrivningen. Dock är det endast en tredjedel av anmälningarna som görs samma dag som brottet ska ha skett och en femtedel anmäls först efter minst ett halvår.³⁹

HINDER FÖR, OCH SKÄL TILL, ATT POLISANMÄLA

De allra flesta som utsatts för sexuellt våld polisanmäler aldrig och kommer därmed inte till rättsväsendets kännedom. Mörkertalet brukar beräknas som att endast var tionde person som utsatts för sexualbrott gör en polisanmälan.⁴⁰

I Storasystems rapport "5211 röster om sexuellt våld", som baseras på över 5000 personers erfarenheter av att ha utsatts för sexuellt våld, ställde vi frågan om personen hade polisanmält de brott som de utsatts för. Majoriteten av de svarande hade inte polisanmält övergreppen de utsatts för (69 procent, n=3620). I rapporten framkom det att nästan 40 procent, av de som inte hade anmält, inte visste om det övergrepp som de utsatts för gick att polisanmäla.⁴¹ De som uppgav att de inte visste om brottet gick att polisanmäla hade utsatts för olika typer av sexuella övergrepp, allt ifrån oönskade sexuella meddelanden och tafsningar, till våldtäkt. I rapporten framkom också andra vanliga anledningar till att inte anmäla - att personen inte orkade anmäla, att personen var rädd för att inte bli trodd, rädsla för att utredningen skulle läggas ned, att personen inte litade på polisen och rättssystemet, eller att personen inte vågade anmäla.⁴²

Andra vanliga anledningar till att inte polisanmäla mäns våld mot kvinnor/sexualbrott kan vara att kvinnan inte ser våldet som tillräckligt allvarligt, att hon avstår på grund av rädsla för förövaren, att hon tänker att en polisanmälan inte kommer leda någon vart eller att hon inte har kraft eller lust till att gå igenom en rättsprocess.⁴³ Det kan också handla om att hon har barn tillsammans med förövaren och/eller har varma känslor för förövaren, att hon tänker att det kommer att förstöra förövarens liv om hon polisanmäler eller att hon skuldbelägger sig själv för våldet.⁴⁴

Forskning har också undersökt motiv eller orsaker till att kvinnor väljer att polisanmäla det våld som de utsatts för av män. Skälen beskrivs som att kvinnor

³⁵Brottsförebyggande rådet (2019), "Våldtäkt från anmälan till dom. En studie av rättsväsendets arbete med våldtäktsärenden"

³⁶Ibid

³⁷Ibid

³⁸Ibid

³⁹Ibid

⁴⁰Brottsförebyggande rådet (2019), "Nationella Trygghetsundersökningen, uppföljningsintervjuer 2019", s. 17, 10 procent avser tjejer/kvinnor, data för män/killar saknas

⁴¹Storasyster (2019), "5211 röster om sexuellt våld. En enkätstudie om sexuella övergrepp, psykiskt mående och stöd-kontakter."

⁴²Storasyster (2019), "5211 röster om sexuellt våld. En enkätstudie om sexuella övergrepp, psykiskt mående och stöd-kontakter."

⁴³Brännvall, Mari (2016), "Frigörelse med förhinder: om polisanmälan när kvinnor tar sig ur mäns våld i nära relationer"

⁴⁴Ibid

har fått nog och markerar med en polisanmälan att hon inte accepterar mer våld och på så sätt vill förhindra ytterligare våld. En polisanmälan kan också ses som ett svar på en akut och våldsamt situation, eller som ett sätt för att skapa rättvisa genom att förövaren ska ta ansvar för sina handlingar.⁴⁵

Brister i utredningarna och bemötandet

Den svenska Polismyndigheten har från myndigheter, civilsamhällsorganisationer och internationella institutioner fått synpunkter och kritik av sin hanteringen av sexualbrottsutredningar.

LÅNGA UTREDNINGSTIDER

Problemet med långa utredningstider vid sexualbrott är något som har framkommit i en tillsynsrapport som genomförts av Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten.⁴⁶ I granskningen av sexualbrottsärenden har det framkommit en oro bland åklagare och polisledning att våldtäktsutredningar, särskilt de som handläggs av enheten för grova brott, nedprioriteras till förmån för exempelvis mordutredningar.

Svenska myndigheter har även fått internationell kritik för sitt arbete mot sexuellt våld. GREVIO (the Group of Experts on action against violence against women and domestic violence) är en internationell expertgrupp som ska övervaka staternas tillämpning av Istanbulkonventionen. GREVIO har kritiserat Sveriges hantering av polisanmälningar som berör mäns våld mot kvinnor, inkluderat sexuellt våld. Även GREVIO menar att sexualbrottsutredningar ofta nedprioriteras om de utreds på samma avdel-

ning som andra grova brott såsom gängrelaterad brottslighet och skjutningar.⁴⁷

GREVIO uppmärksammar hur de långa utredningstiderna vid sexualbrott riskerar att bidra till att förövarna utsätter fler. I de fall där förövaren inte häktas kan utredningarna ta mellan sex och nio månader.⁴⁸ GREVIO lyfter också fram att de långa utredningstiderna kan påverka utsattas benägenhet att polisanmäla sexualbrott, således att det kan vara så pass påfrestande att genomgå en rättsprocess att utsatta överväger att avstå från att polisanmäla. GREVIO uppmanar därför svenska myndigheter att stärka utredningskapaciteten för att minska de långa utredningstiderna vid sexualbrott.⁴⁹

BRISTANDE UTREDNINGSGÅRDER

Även Brottsförebyggande rådet har undersökt den svenska polisens våldtäktsutredningar och har uppmärksammat brister i arbetet.⁵⁰ Bristerna handlar bland annat om att polisen ibland missar att samla in den bevisning som är möjlig att inhämta vid en helt färsk anmälan och de låter ibland utredningar ”ligga på hyllan” i en tid för att arbeta med annat. Detta sätt att arbeta ökar risken för att målsägande inte vill fortsätta delta i utredningen och minskar även sannolikheten för ett åtal.⁵¹

Både Brås genomgång av våldtäktsanmälningar, utredningar och domar, och Åklagarmyndighetens och Polismyndighetens tillsynsrapport uppmärksammar att den misstänkte inte alltid blir förhörd eller inte förhörs skyndsamt.⁵² Tillsynsrapporten menar att det funnits flera fall där åklagare avstått från att förhöra den misstänkte trots att det funnits en skälig misstanke om brott.⁵³

⁴⁵Brännvall, Mari (2016), "Frigörelse med förhinder: om polisanmälan när kvinnor tar sig ur mäns våld i nära relationer"

⁴⁶Polismyndigheten, NOA Utvecklingscentrum Väst, Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum Göteborg (2019), "Våldsbrott i nära relationer och sexualbrott mot vuxna - En gemensam granskning av polisens och åklagarens handläggning"

⁴⁷Europarådet (2019), "GREVIO Baseline Evaluation Report Sweden"

⁴⁸Ibid

⁴⁹Ibid

⁵⁰Brottsförebyggande rådet (2019), "Våldtäkt från anmälan till dom. En studie av rättsväsendets arbete med våldtäktsärenden"

⁵¹Ibid, s. 12-13

⁵²Ibid

⁵³Polismyndigheten, NOA Utvecklingscentrum Väst, Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum Göteborg (2019), "Våldsbrott i nära relationer och sexualbrott mot vuxna - En gemensam granskning av polisens och åklagarens handläggning"

Tillsynsrapporten lyfter bland annat fram att det finns få videoförhör eller fotodokumentation från det inledande förhöret som ofta görs på brottsplatsen med målsäganden. Även förhör med misstänkta har i väldigt liten utsträckning dokumenterats genom video- eller ljudinspelning. Eftersom de grövre sexualbrotten är brott av allvarligt slag bör förhör i dessa ärenden dokumenteras genom ljud- och bildupptagning.⁵⁴ Enligt Åklagarmyndighetens handbok för handläggning av brott i nära relation kan videoförhör bidra till att ge domstolen bättre möjlighet att bedöma uppgifternas tillförlitlighet i förhöret samt ge ett bättre underlag för de åklagare som inte haft möjlighet att närvara när målsägaren förhörs.⁵⁵

Bristande dokumentation av skador är något som lyfts fram i Åklagarmyndighetens och Polismyndighetens tillsynsrapport. Den visar att skadedokumentation endast har skett i 60 procent av ärendena, vilket framstår som lågt då det även kan vara av värde att dokumentera avsaknad av skador. I granskningen förekommer det också ett relativt stort antal ärenden där målsägaren varit på läkarundersökning i samband med anmälan men där journaler och/eller rättsintyg saknas.⁵⁶

Något som också lyfts fram är den långa analystiden för spår som skickats på analys till Nationellt Forensiskt Centrum. Det har förekommit exempel på när analystiden varit mellan sex till åtta månader, vilket kan medföra stora svårigheter att "hålla en acceptabel handläggningstid" i utredningen.⁵⁷

BRISTANDE INFORMATION OCH STÖD TILL BROTTSUSSATTA

Enligt Förundersökningskungörelse (1947:948) är Polismyndigheten skyldig att informera den brotts-

utsatta om deras rättigheter, vilket stöd de kan få och hur deras ärende fortskrider.⁵⁸ Riksrevisionen har i rapporten "Effektiviteten i Polismyndighetens arbete med information till brottsutsatta" granskat Polismyndighetens arbete med att ge information till brottsutsatta.⁵⁹

Granskningen visar att det finns flera brister i polisens arbete vilket riskerar att leda till att brottsutsatta inte får den information som de har rätt till. Brister handlar bland annat om att medarbetare inom Polismyndigheten inte informerar den brottsutsatta i den utsträckning som myndigheten har gett dem i uppdrag att göra. Det handlar även om att informationen som ska ges den brottsutsatta inte är anpassad till vilket brott som har begåtts eller hur stödbehovet ser ut. I 60 procent av våldtäktsfallen har den brottsutsatta fått frågan om den önskar kontakt med brottsofferstödande verksamhet (jämfört med 81 procent för cykelstöld, och 73 procent för bostadsinbrott).⁶⁰ Våldtäkt är ett av de brott där information om målsägandebiträde ska ges och ett biträde bör förordnas. Rapporten visar att polisens medarbetare endast lämnat information om målsägandebiträde i 45 procent av fallen under år 2020.⁶¹

Riksrevisionen uppmärksammar också att det saknas rutiner för att lämna informationen på annat sätt än att skicka ett informationsbrev hem efter att anmälan har gjorts. Vid brott i nära relation kan det exempelvis vara mycket olämpligt att skicka brev hem till den brottsutsatta om det är så att den utsatta bor på samma adress som förövaren. Styrningen av hur brottsutsatta ska informeras under utredningens gång blir otydlig, menar Riksrevisionen. Vilken information som ska lämnas till den brottsutsatta, av vem och vid vilken tidpunkt är således oklart inom Polismyndigheten.⁶²

⁵⁴Polismyndigheten, NOA Utvecklingscentrum Väst, Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum Göteborg (2019), "Våldsbrott i nära relationer och sexualbrott mot vuxna - En gemensam granskning av polisens och åklagarens handläggning"

⁵⁵Åklagarmyndigheten (2017), "Handläggning av brott i nära relation. Handbok"

⁵⁶Polismyndigheten, NOA Utvecklingscentrum Väst, Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum Göteborg (2019), "Våldsbrott i nära relationer och sexualbrott mot vuxna - En gemensam granskning av polisens och åklagarens handläggning"

⁵⁷Polismyndigheten, NOA Utvecklingscentrum Väst, Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum Göteborg (2019), "Våldsbrott i nära relationer och sexualbrott mot vuxna - En gemensam granskning av polisens och åklagarens handläggning", s. 42

⁵⁸Förundersökningskungörelse (1947:948), kap 13 a §

⁵⁹Riksrevisionen (2021), "Effektiviteten i Polismyndighetens arbete med information till brottsutsatta"

⁶⁰Ibid

⁶¹Ibid

⁶²Ibid

Riksrevisionen menar att bristande information till den brottsutsatta därför kan påverka den utsatts vilja och möjlighet att medverka i rättsprocessen. Riksrevisionen lämnar därför rekommendationer till Polismyndigheten att:

- Regelbundet följa upp och utvärdera i vilken utsträckning och hur medarbetare informerar brottsutsatta.
- Utvärdera om medarbetarna har rätt stöd. Anpassa och utveckla stödet till olika kategorier av medarbetares olika förutsättningar.
- Se över utbildningarna för operatörer på Polisens kontaktcenter och för civilanställda receptionister så att de ger medarbetarna goda förutsättningar för att kunna utföra sina informationsuppgifter vid anmälan.
- Införa rutiner med tydlig ansvarsfördelning som säkerställer att brottsutsatta får den information som de behöver under hela ärendets gång.⁶³

GREVIO och Amnesty International har också uppmärksammat vikten av att få stöd som brottsutsatt. Som tidigare nämnts har den svenska polisen en skyldighet att informera den brottsutsatta om rätten till ett målsägandebiträde och till stöd.⁶⁴ Bristen på stöd och information har lett till missnöje bland vissa utsatta vilket riskerar att påverka kvaliteten på utredningen, menar GREVIO. De uppmanar därför svenska myndigheter att säkerställa att alla som utsatts för sexuellt våld får specialiserat stöd.⁶⁵ Forskning visar också på vikten av stöd och information till målsägande som utsatts för mäns våld mot kvinnor, under rättsprocessen.⁶⁶ Även Brå ger förslag på hur polisen kan förbättra den målsägandes upplevelse av polisanmälan genom att i ett tidigt skede informera kvinnan om möjligheten att få stöd

under rättsprocessen i form utav målsägandebiträde eller brottsofferstödjare. De föreslår också att målsägande ges löpande återkoppling om hur utredningen fortskrider.⁶⁷

BEMÖTANDE AV DEN UTSATTA

De terapeutiska effekterna av att berätta om sexuella övergrepp och polisanmäla tycks bero på huruvida den utsatta upplever att den professionella som lyssnar är empatisk och stödjande. Studier har visat att kvinnor som anmäler våldtäkt upplever att ett rättvist och respektfullt bemötande är lika viktigt som det straffrättsliga utfallet.⁶⁸

En nyutkommen studie om svenska polisers erfarenhet av att möta kvinnor som anmäler våldtäkt visar på att poliserna (utredare och blåljuspoliser) ofta saknar stöd och förutsättningar för att stötta på det sättet de önskar.⁶⁹ Poliserna berättar om hur möten med våldtagna kvinnor påverkat dem emotionellt, hur de blir känslomässigt involverade och hur berättelser de får höra ger upphov till en växande sorg.

Poliserna uppger hur de flesta våldtagna kvinnor inte får vad de behöver från det juridiska systemet, och uttrycker det därför som en personlig kamp att erbjuda dem någon slags upprättelse. De beskriver det också som svårt att ta hand om sig själva i dessa möten. Poliserna som deltog i studien menar att det blir svårt att kunna vara ett stöd för utsatta om de inte samtidigt klarar att ta hand om sig själva. Poliserna i studien berättar också om en kultur inom Polismyndigheten som uppmuntrar till tuffhet och som inte värderar deras ansträngningar med att stötta utsatta och att ta hand om sig själva i den processen.⁷⁰

⁶³Riksrevisionen (2021), "Effektiviteten i Polismyndighetens arbete med information till brottsutsatta", s. 64

⁶⁴Europarådet (2019), "GREVIO Baseline Evaluation Report Sweden", Amnesty International (2019), "Time for Change - Justice for rape victims in the Nordic countries"

⁶⁵Europarådet (2019), "GREVIO Baseline Evaluation Report Sweden"

⁶⁶Brännvall, Mari (2016), "Frigörelse med förhinder: om polisanmälan när kvinnor tar sig ur mäns våld i nära relationer"

⁶⁷Brottsförebyggande rådet (2019), "Våldtäkt från anmälan till dom. En studie av rättsväsendets arbete med våldtäktsärenden"

⁶⁸Ahrens C, et al (2007), "Deciding Whom to Tell: Expectations and Outcomes of Rape Survivors' First Disclosures"

Maddox L, et al (2011), "Police empathy and victim PTSD as potential factors in rape case attrition"

⁶⁹Rudolfsson, Lisa (2021), "'At Least I Tried': Swedish Police Officers' Experiences of Meeting with Women Who Were Raped", Journal of Police and Criminal Psychology

⁷⁰Ibid

För att förbättra kunskapen om sexuellt våld och bemötandet av utsatta inom Polismyndigheten infördes 2018 en fördjupningsutbildning om sexualbrott. Dock finns ingen motsvarande utbildning för åklagare. Enligt Åklagarmyndigheten och Polismyndighetens tillsynsrapport skulle ett införande av en fördjupningsutbildning om sexualbrott inom Åklagarmyndigheten öka kompetensen hos åklagare och kunna bidra till att höja kvaliteten i sexualbrottsutredningarna.⁷¹ Ett arbete som utgår ifrån metodstödet "Ett utvecklat bästa arbetssätt" skulle kunna förbättra kvaliteten i utredningarna och skulle öka lagföringen, menar tillsynsrapporten.⁷² Även GREVIO uppmuntrar starkt svenska myndigheter att utbilda yrkesverksamma om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relation.⁷³

---

⁷¹Polismyndigheten, NOA Utvecklingscentrum Väst, Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum Göteborg (2019), "Våldsbrott i nära relationer och sexualbrott mot vuxna - En gemensam granskning av polisens och åklagarens handläggning"

⁷²Ibid

⁷³Europarådet (2019), "GREVIO Baseline Evaluation Report Sweden", Amnesty International (2019)

Tillvägagångssätt

Frågeställningar

Storasystemrapporten 2021 syftar till att beskriva och sprida kunskap om brottsutsattas upplevelse av att polisanmäla och genomgå en rättsprocess vid sexualbrott. Frågor som vi valde att fokusera på var upplevelsen av polisanmälan och rättsprocess. Vi ville även undersöka innebörden av att polisanmäla sexualbrott och om de svarande skulle rekommendera andra som utsatts att polisanmäla. Målet med rapporten var att formulera vilka förutsättningar som krävs för att skapa en trygg situation för att den utsatta ska polisanmäla brotten. I denna rapport ville vi sammanställa framgångsfaktorer och förbättringsförslag kring denna process. Målet med rapporten var således att förbättra situationen för personer som utsatts för sexualbrott och deras förutsättningar att polisanmäla.

Metod

Rapporten bygger på kvantitativt och kvalitativt material insamlat genom intervjuer och en enkät. Syftet med intervjuerna var att få en djupare förståelse för upplevelsen av att anmäla och vad rättsprocessen inneburit för den utsatta. Syftet med enkätstudien var att få in kunskap från ett större antal individer som har genomgått denna process. Målet med intervjuerna och enkätsvaren var att kunna ge en ökad förståelse för upplevelsen av att polisanmäla sexualbrott. Målet var även att lyfta fram det som upplevts fungerat bra men också att lyfta fram förslag på vad som kan förbättras i denna process.

INTERVJUER

För att nå informanter att intervjuas spred vi information om studien i Storasystems kanaler på sociala medier och på Storasystems webbplats. Under perioden december 2020 - mars 2021 genomfördes intervjuerna. Intervjuerna var mellan 40-60 minuter långa. 16 individer har intervjuats och inkluderas därmed i studiens resultat. På grund av smittspridning av covid-19 valde vi att utföra intervjuerna digitalt. Informanterna informerades om att de hade möjlighet att vara helt anonyma under intervjun och

att det gick att genomföra intervjun med ljud och bild, endast med ljud och utan bild, eller via chatt.

15 intervjuer genomfördes via det digitala mötesverktyget Zoom och en intervju genomfördes med hjälp av Storasystems chattverktyg, Basechat. 14 av de 15 Zoom-intervjuerna genomfördes med både bild och ljud och en av intervjuerna genomfördes endast med ljud. Samtliga Zoom-intervjuer spelades in för att möjliggöra transkribering av citat och för att kunna sammanfatta innehållet. Intervjun som hölls via chatt sparades som en chattlogg i chattverktyget Basechat.

Informanterna informerades om att de skulle få läsa och godkänna de eventuella citat som kunde komma att inkluderas i rapporten. De informerades även om att transkribering, inspelning och eventuell chattlogg sparades under ett år för att sedan raderas, och att Storasystem garanterade att informationen inte skulle spridas till tredje part.

Inför att intervjuerna bokades in fick informanterna uppgift om de var över 18 år eller ej. De informerades även om att enligt forskningsetik behöver personer som är under 15 år och som deltar i studien visa på att samtycke finns från vårdnadshavare. Den som var under 15 år och som medverkade i studien behövde ha en underskriven samtyckesblankett med sig inför intervjun. Dock blev detta inte aktuellt då ingen av informanterna var under 18 år.

Informanterna fick information om att intervjuerna skulle behandla frågor om hur polisanmälan hade gått till, hur de upplevde bemötandet och kunskapen om sexuellt våld hos polisen och annan personal i rättsväsendet, om vad som skedde efter polisanmälan och om innebörden för dem av att anmäla. De fick även information om att de själva kunde välja vilka frågor de ville besvara under intervjun, att medverkan var frivillig och att de kunde avbryta sin medverkan när de ville. Informanterna fick också information om att de kunde ta kontakt med Storasystem om de önskade komplettera, eller ändra, något i intervjun. Med ett fåtal informanter genomfördes uppföljande samtal via telefon eller mejl för att komplettera informationen som hade uppgetts i den första intervjun.

Intervjuerna som utfördes var semistrukturerade på så sätt att intervjun till viss del formades utifrån respondentens egen berättelse. Alla respondenter ställdes samma intervjufrågor och fick därefter följdfrågor utifrån det som respondenten berättade. Intervjufrågorna, och de följdfrågor som uppkom i samtalen, låg sedan till grund för utformandet av enkätstudien. Resultaten för intervjuerna presenteras utifrån intervjufrågorna som ställdes och för vissa frågor har resultaten därefter tolkats och grupperats utifrån återkommande teman i informanternas berättelser.

ENKÄT

Enkätsvaren samlades in genom Google Forms och enkäten var öppen för svar mellan 2021-04-13 - 2021-05-09. Enkäten spreds i Storasytems kanaler på sociala medier och på Storasytems webbplats. Vi annonserade om enkätstudien på Facebook och Instagram för att nå fler utsatta som hade erfarenhet av att polisanmäla sexualbrott. Information om enkäten skickades per mejl till jourer och andra organisationer som möter Storasytems målgrupp samt till personer med stor följarskara på Instagram. Enkäten spreds också genom att personer och organisationer delade den vidare i sina kanaler på sociala medier. Vi samlade in information från respondenterna om hur de hittat till enkäten för att få en bättre bild av hur spridning av den sett ut. Den stora majoriteten hittade enkäten via Storasytems Instagram eller Facebook-sida.

Respondenterna besvarade enkäten anonymt. De fick även information innan de började besvara enkäten om att de behövde godkänna att ett eller flera av deras fritextsvar kunde komma att citeras i rapporten. Enkätstudien var frivillig att delta i och inga frågor var obligatoriska att svara på för att kunna gå vidare till nästföljande fråga. På vissa enkätfrågor var det möjligt att välja ett av de fasta svarsalternativen och på somliga kunde respondenterna välja flera svarsalternativ som de upplevde passade deras erfarenhet. Att uppges fritextsvar var möjligt på nästan alla frågor. Fritextsvaren har sedan tolkats och kategoriserats utifrån återkommande övergripande teman i respondenternas utsagor.

Efter att enkäten stängts hade vi fått in 831 svar. Av dessa var det 68 respondenter som hade besvarat enkäten som uppgav att de inte hade polisanmält. Dessa exkluderades och det var slutligen 763 enkät-svar som inkluderades i studien.

Om respondenten hade polisanmält sexualbrott vid flertalet tillfällen gavs de möjligheten att besvara enkäten flera gånger. 28 av respondenterna svarade "Nej" på frågan "Är det första gången du besvarar denna enkät?". För att få fram unika svar/individer kring ålder, könsidentitet, transerfarenhet, upprepade utsatthet och antal gånger personen hade polisanmält har vi därmed exkluderat dessa 28 enkät-svar från de totala 763 (735 respondenter inkluderades i antalet unika individer). Dock inkluderades samtliga 763 enkät-svar i det totala resultatet som lyfter fram olika upplevelser av att polisanmäla och genomgå en rättsprocess vid sexualbrott.

I enkäten ställde vi även frågor om den utsattas upplevelse av bemötandet från åklagare, domare och försvarsadvokat under rättsprocessen. Dock var det så pass få respondenter som besvarade dessa frågor att vi har valt att inte inkludera dessa i rapporten.

Etiska övervägningar

Samtliga respondenter/informanter informerades om att deras svar, och eventuella citat, skulle samlas in i en rapport som lyfter fram upplevelser av polisanmälan och rättsprocessen vid sexualbrott, och om vilka förutsättningar som krävs för att skapa en situation som är trygg för den utsatta som funderar på att polisanmäla. Alla deltagande respondenter och informanter fick information om att målet med rapporten var att kunna förbättra situationen för utsatta och deras möjlighet att polisanmäla sexualbrott. De fick även kontaktuppgifter till Storasytem om de önskade stöd efter att ha besvarat enkäten eller efter att de hade medverkat i en intervju.

Som ovan nämnt fick samtliga respondenter/informanter information om att alla svar skulle anonymiseras. De fick även godkänna att de samtyckt till att delta i studien, bekräfta att de tagit del av studiens syfte, metod och utformning, och att de samtyckt till

att den data som samlades in om dem inom ramen för undersökningen bearbetades och sammanställdes i anonymiserad form av Storasyster.

Resultaten i denna rapport är inte representativt för alla utsatta som har polisanmält sexualbrott. Storasysters ambition är att resultaten kan ge en bild av utsattas erfarenheter av att polisanmäla sexualbrott samt att deras röster och önskningar ska få möjlighet att göra sig hörda.

”

När andra reagerar på ens berättelse så inser man ju att den är på riktigt också. Att det faktiskt hände.

”

- informant

Resultat: Intervjuer

I denna del kommer resultatet från intervjustudien att lyftas fram.

Vilka var informanterna?

Samtliga informanter identifierade sig som tjej/kvinna och var över 18 år.	Andel
18-25 år	50%
26-30 år	19%
31-35 år	19%
36-40 år	0%
41-50 år	13%

15 av respondenterna hade utsatts av en kille/man och en av respondenterna hade utsatts av en kvinna.

Upplevelsen av polisanmälan

” Man målar ju upp en bild av en våldtäkt som det som händer väldigt få, att man blir påhoppad ute när man är påväg någonstans av en okänd människa. Inte någon som man känner och som är kompis med ens vänner, och att det händer hemma hos sig själv där man är trygg.

- informant

Informanterna fick frågan om vilket våld som de polisanmält och de beskriver olika typer av utsatthet och relation till förövaren. Det kunde exempelvis handla om utsatthet för sexuellt våld av sin far, utsatt för upprepade våldtäkter av en pojkvän i en långvarig relation, utsatt av en Tinderdejt, eller utsatt av en bekant. De flesta som intervjuades visste själva

inte vilken typ av brott som de utsatts för eller om det räknades som ett brott i juridisk mening. Tiden mellan att ha blivit utsatt och att anmäla varierade mycket mellan respondenterna. Vissa av dem polisanmälde i anslutning till att de utsattes och andra flera år efter.

Under intervjuerna frågade vi informanterna vad det var som gjorde att de anmälde just vid det tillfället. Några informanter berättar att Metoo-uppropet och andras berättelser av utsatthet gav en styrka och minskade känslan av ensamhet, vilket i sig påverkade viljan att anmäla. Andra beskriver att en professionell stödkontakt informerade om att dessa händelser kunde polisanmälans. En informant bestämde sig för att polisanmäla efter ett samtal med en vän: “Min vän sa till mig ‘Om det hade varit jag eller din lillasyster så hade du aldrig tvekat’. Och då bestämde jag mig.”

Många informanter beskriver omgivningens stöd som avgörande för att ta beslutet och för att sedan orka genomföra en polisanmälan. Vissa beskriver att de redan innan polisanmälan gjordes gick i samtalsstöd hos exempelvis en psykolog eller kurator. Andra berättar att de hade stöd av vänner och familj, medan vissa helt saknade stöttning från omgivningen.

” Det var väldigt laddat för mig. Jag hade gått med den här skulden och skammen så himla länge och då blir det ett väldigt starkt ställningstagande att ringa och polisanmäla en person. Då lägger man ju över all skuld på honom.

- informant

Informanterna fick berätta om hur polisanmälan gick till rent praktiskt och om bemötandet de fick. Vissa informanter åkte till en polisstation för att anmäla och för andra kom en polispatrull till platsen som informanten var på. En del informanter ringde 114 14 för att polisanmäla brottet de utsatts för. Flera av informanter beskriver att de fick ett bra bemötande av polisen när de anmälde. Några fick uppmuntrande kommentarer om att det var bra att de hade polisanmält. Informanterna berättar om poliser som

var lugna och trevliga och som fick dem att känna sig trygga. En informant förklarar:

” När jag anmälde sa polismannen: 'Jag är så glad att du gör det här. Det är viktigt inte bara för dig utan för alla andra tjejer. Jag tycker det är jättebra att du gör det här.' Och då kände jag väldigt mycket förtroende för honom, att nu vill jag fortsätta berätta om det här, nu kändes det här ännu viktigare. Han tog mig verkligen på allvar även om jag själv inte riktigt tog det på allvar.

En informant beskriver en oro inför att polisen skulle ifrågasätta henne och tvivla på hennes berättelse, men att hon sedan vid mötet med polisen vid anmälan blev bra bemött. En annan informant blev chockad över det dåliga bemötandet hon fick och att hon blev runtslussad till en mängd olika personer inom polismyndigheten innan hon ens fick göra en anmälan. Andra informanter beskriver en bristande kunskap hos polisen om hur en person kan reagera under ett övergrepp och en informant berättar hur hon fick skuldbeläggande frågor om varför hon inte gjorde motstånd under övergreppet. Flera informanter uttrycker också behovet av att erbjudas professionellt stöd i samband med att polisanmälan gjordes och att stödet hade behövt erbjudas tidigt i processen.

En informant beskriver hur det hade varit en process där hon i många år har funderat på att polisanmäla. Hon beskriver hur laddad situationen var för henne att ringa och polisanmäla: ”Polisen som jag pratade med var så ifrågasättande och hård att jag kände direkt att jag egentligen inte ville prata med henne. Men jag visste att om jag lägger på nu så kommer jag inte våga ringa igen, jag måste bara göra det här nu.” Flera av informanter tar också upp att det var skönt att få prata med en kvinnlig polis. En informant förklarar:

” Hon [polisen] ställde vissa frågor som jag kan tänka mig hade varit väldigt jobbiga om kanske en man hade ställt dem. Men sättet hon ställde frågorna på, att hon var en ung

kvinnor och verkade vara förstående, fick mig att känna mig mycket mer trygg. Och att det inte alls blev jobbigt på det sättet som jag trodde det skulle vara. För jag kände mig inte ifrågasatt eller misstrodd utan att hon faktiskt litade på mig.

I intervjuerna ställde vi frågan om den utsatta hade fått information av polisen om rättsprocessen och hur den går till, och om rätten till ett målsägandebiträde. Flera informanter beskriver att de inte fick någon information alls om vad som skulle ske efter anmälan och att ovissheten och väntan var otroligt jobbig. En informant beskriver: ”Varje gång jag ringde till polisen så sa de 'Vi prioriterar dessa ärenden', men inget hände.”

Flera informanter beskriver en ineffektiv utredningsprocess där de fick genomgå väldigt många förhör och att de inte förstod varför de var tvungna att genomföra så pass många av dessa. En informant beskriver att hon hade önskat att polisen videofilmade förhören för att slippa upprepa samma saker gång på gång.

Upplevelsen av förundersökning

Hur den utsatta upplevde förundersökningen varierade bland informanterna. En informant beskriver förundersökningen som en fin upplevelse och att hon under förhören fick tillfälle att berätta, från början till slut, om den relation som hon var utsatt i. Andra beskriver skuldbeläggande frågor från polisen exempelvis kring vad de hade på sig under händelsen för övergreppet och att de inte alltid förstod varför vissa frågor ställdes. En informant berättar: ”Man tycker redan att det är ens eget fel och så säger någon till en 'Varför låter du någon som du inte känner sova hos dig?’” Samtidigt finns det informanter som beskriver hur utredaren på polisen förklarade varför de ställde vissa frågor och hur det ledde till att den utsatta kände sig tryggare.

En informant säger:

” När jag träffade utredaren sen, hon var verkligen tydlig med att 'Jag ifrågasätter inte dig när jag ställer de här frågorna utan jag gör det för att jag behöver, tillsammans med åklagaren, kunna säga det i åtalet.' Och då känns det inte jobbigt. /.../ Det känns som att jag hade en väldigt tur kring vem som blev min utredare och att hon tog det på allvar.

Flera informanter beskriver en frustration då de inte fick någon information om vad som hände i förundersökningen och att det tog många månader mellan anmälan och första förhöret. Vissa beskriver hur den skriftliga polisanmälan var väldigt kortfattad och bristfällig, eller att den inte stämde överens med vad informanten hade berättat vid anmälningstillfället.

En informant säger:

” Jag förstår att man inte tar våldtäktsanmälningar på allvar om polisen återger en sån liten del av berättelsen i första anmälan. Om man har berättat utförligt och detaljrikt och sen så skriver de bara 'Påstår sig ha blivit våldtagen av den här personen' och vilka olika typer av ställningar det var. Då förstår jag att polisen kanske inte tycker att det är ett prioriterat ärende och lägger det i en hög, och det är jätteproblematiskt.

Informanterna upplever att de förhåller sig till förövaren på olika sätt under utredningstiden. Några av dem har fått information från polisen om när den misstänkte ska tas in till förhör vilket de beskriver som väldigt skönt och att det ökade känslan av trygghet. Samtidigt upplevde flera av informanterna en rädsla och oro för när den misstänkte skulle få reda på att hon hade polisanmält. En informant berättar om upplevelsen av att inte veta när den misstänkte skulle förhöras:

” Ovissheten och väntan var ju otroligt jobbig. Jag visste ju egentligen ingenting om han hade fått reda på det. Den väntan och rädslan, 'kommer han kontakta mig nu eller inte', det hade jag ingen aning om egentligen. Jag levde verkligen i en enorm rädsla under den perioden.

MÅLSÄGANDEBITRÄDETS ROLL

Det tycks variera huruvida den utsatta får information från polisen om rätten till målsägandebitråde eller inte. Några av informanterna hade själva sökt upp ett målsägandebitråde i samband med att de gjorde polisanmälan. Ett antal informanter beskriver att det kändes ottydligt om det var polisens eller målsägandebiträdets ansvar att informera den utsatta om vad som hände i utredningen. Bemötandet och kunskapen om sexuellt våld och sexualbrottslagstiftningen hos målsägandebiträderna varierade mycket, anser informanterna.

Ett antal informanter uppger att de saknade information från sitt målsägandebitråde om vad som skulle hända under rättsprocessen och upplevde sina biträden som frånvarande under denna. Andra informanter berättar om målsägandebiträden som varit väldigt insatta i ärendet, som var trevliga, omtänksamma och som verkligen förmedlade att de trodde på den utsatta. Att målsägandebiträdet var en kvinna hade för flera informanter betydelse för känslan av trygghet och att bli förstörd under processen. En informant berättar:

” Det kändes skönt att alla där var kvinnor. Det var en kvinna [målsägandebiträdet] som pratade med mig och hon förstod de känslorna som kvinnor kan ha. Att man känner sig lite mer tvingad till att ha sex bara för att man är i ett förhållande, fast man egentligen inte vill. Såna känslor som jag gissar på att många har haft.

NEDLAGD UTREDNING OCH ÖVERPRÖVNING

Huruvida fallet gick till åtal, eller om förundersökningen lades ned, varierade mellan informanterna. Vid tiden för intervjun pågick fortfarande förundersökningen för vissa av informanterna. Anledningen till att förundersökningen lades ned var i flera av fallen att bevisen var otillräckliga eller att ord stod mot ord.

En informant uttrycker sin frustration över de höga beviskraven vid sexualbrott: ”Ibland känns det som att polisen vill att man ska ha övergreppet på film för att det ska ha hänt.” Att förundersökningen lades ned beskriver informanterna som svårt, frustrerande och att känslan av upprättelse inte infann sig. Flera informanter uppger att nedläggningsbeslutet bidrog till känslan av att inte bli trodd och att de ensamma behövde hantera de psykiska konsekvenserna av polisanmälan. En informant förklarar: ”För dem [polisen] så var det avslutat men för mig så pågick det. Och det här med att inte tro en, den känslan var det ju verkligen när de la ner det.”

De flesta informanter vars förundersökning lades ned blev meddelade per brev från polisen. Flera beskriver en lång väntan innan de blev informerade om nedläggningsbeslutet vilket upplevdes som väldigt psykiskt påfrestande. En informant berättar att hon fick nedläggningsbeslutet med brev per post och att hennes målsägandebiträde ringde och förklarade beslutet. Att hon fick prata om beslutet med sitt målsägandebiträde bidrog till att informanten tydligare kände att hon förstod varför utredningen lades ned. En informant berättar hur hon överprövade nedläggningsbeslutet men att även överprövningen lades ned. Hon beskriver att ändå en känsla av processen gett henne något positivt: ”Jag har gjort allt jag kunnat och det känns ändå väldigt skönt. Även om det är otroligt tråkigt. /.../ På lång sikt var det jättebra, allt jag gjorde.”

Rättegång

För de vars fall gick till åtal var väntan inför rättegång något som beskrivs som mycket svårt för flera

av informanterna. En informant förklarar att ”livet fortsätter ju inte utan det är ju där man är, i den processen. Det blir jättesvårt att leva samtidigt för att det är det enda som man har i huvudet. Det är så svårt.” En annan informant förklarar att det var svårt att kunna bearbeta de sexuella övergreppen under tiden från anmälan till rättegång, och hur utmanande det var att försöka minnas alla detaljer inför rättegången. Hon förklarar:

” Det har ju varit jättejobbigt att vänta. Och ju närmare det kom så var det svårt att fokusera på någonting annat än själva rättegången. Det kändes som en så viktig grej, för jag vet ju också att det är det man säger på själva rättegångsdagen som räknas. Det känns ju viktigt att man ska komma ihåg alla detaljer. Det går inte att bearbeta allt som har hänt när man måste minnas allt i detalj och att man kan beskriva det.

På ett liknande sätt beskriver en annan informant hur hon upplever rättssystemet som rättsosäkert då utredningarna tar lång tid och att den långa väntetiden fram till rättegången riskerar att påverka ens minnen av händelsen/händelserna.

En av informanterna berättar att hennes fall gick till åtal och att förövaren dömdes i både tingsrätt och hovrätt. Hon berättar om sin känsla när domen föll: ”Jag kommer ihåg det som att solen plötsligt sken, jag fick verkligen den känslan. Att jag har haft rätt två gånger. Det fanns ingen som kunde komma och säga att jag hade hittat på.” En annan informant beskriver betydelsen av rättegången som en viktig del i processen av att kunna gå vidare och att komma stärkt ur händelsen. Hon berättar om mötet med förövaren i rättsalen:

” Han kändes mindre, jag hade målat upp honom som större och farligare i mitt huvud, särskilt efter det som hade hänt. Eftersom jag visste att han kunde bli våldsam. Men det kändes ändå bra, jag kände att jag blev mindre rädd för honom av att möta honom på rättegången. Det var också bra, tror jag, för själva bearbetningen av allting.

En fällande dom kan ha stor betydelse för känslan av upprättelse för den som blivit utsatt för sexualbrott. Samtidigt kan det psykiska måendet påverkas och den utsatta behöver fortsätta att leva med konsekvenserna av det sexuella våldet. En informant berättar:

” Det var superskönt men samtidigt, det finns ju ingenting som kommer leda till någon upprättelse. Det är ju inte så att ptsd:n försvinner bara för att man får en fällande dom. Jag vet inte hur jag hade kunnat gå vidare med mitt liv om det inte hade blivit en fällande dom eller om polisen inte hade tagit min anmälan på allvar.

Upplevelsen och innebörden av att polisanmäla

I intervjuerna ställde vi frågor om vad polisanmälan har inneburit för den utsatta och om deras generella upplevelse av att anmäla. I 4 av 16 fall dömdes förövaren, i 2 av de 16 fallen hade varken nedläggningsbeslut eller åtal meddelats vid tillfället för intervjun, och i resterande fall lades utredningen ned (10 stycken).

ATT KUNNA GÅ VIDARE

Flera informanter uppger att polisanmälan och/eller rättsprocessen har bidragit till att de känner att de kunde få ett avslut och att de har kunnat gå vidare. Fler uttrycker en känsla av att de hade gjort allt de har kunnat i processen. En informant vars förövare dömdes berättar:

” Jag kände för första gången på länge att jag skulle kunna gå vidare. Allt var liksom över, han fick fängelsestraff och jag kunde andas ut. Jag kände mig så stark då. Typ som att ingen nånsin kommer kunna skada mig igen.

RÄTTSLIG UPPRÄTTELSE

Flera informanter beskriver polisanmälan som ett sätt att få rättslig upprättelse. Trots tuffa och påfrestande rättsprocesser berättar informanterna om känslor av att bli trodda. En informant berättar:

” Hade inte en polisanmälan gjorts så hade han aldrig blivit dömd. Jag mår mycket bättre av att veta att jag gick igenom alla förhör och förhandlingar för att kanske visa någon annan att det faktiskt inte är omöjligt. Det är jobbigt och tufft men det är så värt det efteråt. När han fick sin dom så kände jag att okej, nu kanske folk tror på mig och min historia.

En annan informant berättar om betydelsen av omgivningens stöd under processen och hur den fällande domen blev en tydlig markering att det hon utsatts för inte var rätt:

” Även fast det är en jättejobbig process så finns det alltid folk som stöttar en, även om de är få. Jag tycker verkligen att man ska anmäla för att det har gett mig jättemycket även fast det var en jobbig grej. Men också känslan av att jag hade rätt och att det är det här som jag har blivit utsatt för och det är fel.

ATT LÄGGA ÖVER ANSVAR OCH SKULD PÅ FÖRÖVAREN

” Jag vet att det är tufft men det är så viktigt att anmäla. Dels för att svin som gör såna saker ska få sina straff men också för att offren ska få någon slags upprättelse. Att anmäla är det modigaste man kan göra.

- informant

Flera informanter menar att det är viktigt att dessa brott kommer till polisens kännedom och att en polisanmälan är viktigt för att brottsstatistiken ska förbättras. Att polisanmäla bidrar också till att förövaren ska behöva ta ansvar för sitt agerande samtidigt som det också finns motstridiga känslor av att anmäla. En informant berättar: ”En del av mig ville inte förstöra hans liv, mer än bara anmälan. Men den större delen av mig tycker nog egentligen att han ska ta ansvar för sina handlingar som han gjorde under flera år.” På frågan om vad polisanmälan har inneburit för henne svarar en informant att förövaren ”/.../förhoppningsvis fattar att det är ett helt oacceptabelt beteende och att han aldrig gör så igen. /.../ Du kan inte göra så mot mig utan att få konsekvenser för det.” En annan informant berättar hur polisanmälan bidragit till att hon kunnat lägga skulden hos förövaren och hur en polisanmälan påverkar både den utsatta och den misstänkte:

” Det är ett sätt att stå upp för sig själv, och säga att 'det här är inte okej det som jag har varit utsatt för'. Och att skrämna de jävlarna som håller på, inte tro att de kan göra nåt som inte spelar någon roll, utan att det är på riktigt. Att det är olagligt. Att bli polisanmäld gör något med folk. Det gör någonting med mig att anmäla, jag känner att jag står upp för mig själv. Men det gör också något med den man som blir polisanmäld. /.../ Att de tvingas att tänka till, 'Vad var det som egentligen hände?'

STÅ UPP FÖR SIG SJÄLV

” Om du blir rånad eller misshandlad så finns det ju ingen som tvekar på att anmäla då, men just när det kommer till sexualbrott så är det så himla mycket skam kopplat till det, då är det lättare att bara låta det vara och glömma det men det kommer alltid finnas där. Även fast det är tufft, det känns ändå bra att har gjort rätt för sig. Det är väl det snällaste man kan göra för sig själv, att stå upp för sig själv.

- informant

Flera av informanterna beskriver polisanmälan som ett sätt att stå upp för sig själv och att göra rätt för sig. En informant berättar:

” Jag har funderat jättemånga gånger på om jag ens gör rätt sak i att anmäla, om jag bara ska skita i det så att jag får släppa det och slippa tänka på det mer, så att jag kan gå vidare. Eftersom det har dragit ut på tiden. Samtidigt som det i slutändan har varit jätteviktigt för mig. Jag känner ju att jag har stått upp för mig själv. Det var fel det han gjorde och jag har också fått det bekräftat av andra, vilket har varit jätteviktigt. För det är ju många gånger jag har tänkt, 'har det ens hänt, jag kanske bara hittar på', särskilt eftersom hans ingång har varit att jag hittar på allt det här. Och då börjar man ifrågasätta sig själv, hände det verkligen, var det så farligt.

En annan informant beskriver sin känsla när hon polisanmälde förövaren. Hon förklarar: ”Dagen då jag anmälde, jag hade en sån power-dag. Jag bara kände mig så himla stark och mäktig, typ. Vilket var en helt otrolig känsla.” Fler informanter beskriver hur polisanmälan innebär en mängd olika känslor för dem samtidigt. En av informanterna berättar om besvikelsen över att förövaren inte fick något typ av straff samtidigt som hon kände att polisanmälan blev ett sätt att markera mot honom. Hon förklarar:

” Även om det inte ledde till rättegång, hade jag kanske hoppats på att han skulle blivit tvingad av polisen att gå till en psykolog eller få nåt sorts slag på händerna. Det hade jag hoppats på. Nu blev det inte så alls. Så det var en väldig besvikelse. Men för mig var det ändå ett sätt att vinna, att jag kände att jag vågade göra det visade ju dels honom och mig själv att om han skulle börja tassa in på mitt område igen då kan jag ju sätta ner foten. Och det gjorde jag ju med en anmälan. För han trodde aldrig att jag skulle våga göra det.

SKYDDA ANDRA

” Det är en markering att göra själva anmälan, för sin egen skull. Att det här var inte okej vilket jag tror kan vara viktigt i det här att stå upp för sig själv. Det kan ju också hjälpa andra, vilket jag nog inte tänkte på så mycket tidigare. Det kan ju vara så att det finns tidigare anmälningar, eller att det kommer anmälningar senare mot samma person.

- informant

Flertalet informanter motiverar sin polisanmälan som ett sätt att skydda andra tjejer och kvinnor från att blir utsatt av samma person. En informant berättar: ”Jag har gjort allt jag kan och då kan jag ha gott samvete, dels för min del, men också att jag kan förhindra att någon annan kanske är med om samma sak.” En annan förklarar: ”Om jag inte gör det för mig själv så kan jag göra det så att ingen annan ska utsättas för det.”

FÖRVÅNADE ÖVER ETT BRA BEMÖTANDE

En del informanter blir förvånade över det bra bemötande som de fick av polisen. De beskriver hur de i processen har förhållit sig till berättelser om hur utsatta har blivit ifrågasatta och dåligt bemötta, och blir då överraskade över att polisen förmedlade att de trodde dem. En informant berättar att hennes låga förväntningar på polisen gjorde att hon i stunden upplevde att hon fick ett bra bemötande. Hon berättar:

” Hur sjukt det egentligen är att jag kan sitta och tycka att jag haft tur, trots att det lades ner. Trots att ingen hjälpte mig att få upprättelse, eller hjälpte att skydda mig. Det var inget som förändrades. Ändå är det så jag oreflekterat talar om det, att bara för att människorna som jag mötte var respektfulla mot mig så hade jag tur. Det borde väl snarare vara något slags absolut minimikrav, något att förvänta sig från den

myndighet som har till uppgift att hjälpa och skydda oss när vi blivit utsatta.

BESVIKELSE ÖVER POLISEN OCH RÄTTSSYSTEMET

” Jag har skrivit 1000 arga brev som jag aldrig har skickat, till polisen och till åklagaren, och där har jag väldigt ofta sagt att för dom är det ju liksom bara ett papper [anmälan], det betyder ingenting. De kan slänga undan pappret och sen så är det klart och för oss som är utsatta och som anmäler och som lever i det här så är det ju hela våra liv. Och jag önskar att folk förstod det.

- informant

Många av informanterna uttrycker en besvikelse över rättssystemet och över polisens hantering av deras fall. Polisens bristande bemötande, den starka känslan av att deras fall ”läggs på hög” och att utredningarna läggs ned är faktorer som tycks påverka informanterna negativt. En informant berättar:

” Gentemot polisen har det varit en enda stor besvikelse. Jag känner mig ledsen och förminskad och som att jag varit till besvär. Men för mig personligen var det ett viktigt ställningstagande. Jag försöker fokusera på bara den delen. Sen kan man ju önska att man hade blivit bemött med lite mer värdighet. Men för mig har det varit ett jättestort steg, en stor markering från mitt håll.

En informant beskriver sin frustration över att det är så få som döms för sexualbrott: ”Hur ska det ske en förändring i samhället? Hur ska vi kunna förebygga sexuellt våld om förövarna inte får konsekvenser för sitt handlande?” En informant annan uttrycker tvivel kring om polisanmälan var värt det. Hon säger: ”Antagligen hade jag mått bättre av att skita i det och inte anmäla. Att slippa driva det här och slippa vara rädd

för honom. /.../ Jag vet inte om det var värt det.”

Rekommendera andra att polisanmäla

75%

av informanterna skulle rekommendera andra som utsatts för sexualbrott att polisanmäla.

På frågan om informanterna skulle rekommendera andra som utsatts för sexualbrott att polisanmäla svarade majoriteten “Ja” (75 procent). Tre stycken svarade “Kanske/vet inte” och en informant svarade “Nej”. En av informanterna förklarar:

” Även om det är jobbigt och läskigt att göra det så tror jag att man i längden kommer må bra och tacka sig själv för det. Och förhoppningsvis kunna se tillbaka på det och inse hur stark man ändå var, att man vågade och gjorde det för sin egen skull men också för alla andra som utsätts.

Resultat: Enkät

I denna del kommer resultaten från enkätstudien att lyftas fram.

Vilka besvarade enkäten?

Enkäten var öppen för alla personer, oavsett ålder, som hade utsatts för sexualbrott och hade polisanmält. Majoriteten av respondenterna var mellan 15–35 år och identifierade sig som tjej/kvinna. Ålder avser respondentens ålder vid besvarandet av enkäten och inte åldern för när personen utsattes eller polisanmälde. De flesta som besvarade enkäten identifierade sig som cis-personer (97 procent), således ens könsidentitet stämmer överens med det kön personen fick vid födseln (motsatsen till transperson).

Totalt 735 unika individer.	Andel
Under 13 år	1%
13-14 år	1%
15-17 år	16%
18-25 år	38%
26-30 år	19%
31-35 år	13%
36-40 år	5%
41-50 år	6%
51-71+ år	1%

98%

av de som besvarade enkäten identifierade sig som tjej/kvinna. 0,5% som kille/man och 1,5% som icke-binär.

Upprepad utsatthet och antal polisanmälningar

” Att polisanmäla har varit tudelat för mig. Jag kände att det var viktigt för att jag var trött att bli trampad på men ord står mot ord och det finns inget mer att göra. Det väcker också en stor rädsla för att anmäla igen om det skulle ske ytterligare eftersom samhällsklimatet är som det är och hur en blir behandlad om en anmäler sexualbrott flera gånger.

- respondent

Har du utsatts för sexuella övergrepp flera gånger?	Andel
1 gång	10,6%
2-3 gånger	25%
4 eller fler gånger	63%
Övrigt	1%
Svar saknas	0,4%

Har du polisanmält sexualbrott vid flera olika tillfällen?	Andel
1 gång	81,6%
2-3 gånger	16,1%
4 eller fler gånger	1%
Övrigt	0,3%
Svar saknas	1,1%

Majoriteten av de som besvarade enkäten hade polisanmält sexualbrott vid ett tillfälle. I relation till tabellen om upprepad utsatthet finns det en tydlig diskrepans mellan antal gånger som en person har utsatts för sexualbrott och huruvida dessa brott anmäls eller inte. 63 procent av respondenterna uppger att de utsatts för sexuella övergrepp fyra eller flera gånger (n-463). Samtidigt uppger drygt 80 procent av respondenterna att de endast polisanmält sexualbrott en gång (n-600).

” Jag har varit med om värre saker men jag hade läst så mycket om att man ska anmäla dickpics, så det var mest därför jag gjorde det. Och för att jag var så trött på män som kan göra vad de vill utan att något händer. När jag anmälde utan att ens höra något mer känner jag mig mest dum. Jag önskar att jag inte hade anmält, för jag är orolig att det ska minska trovärdigheten för allt det andra värre som jag utsatts/utsätts för.

- respondent

Relation till gärningspersonen

Den vanligaste relationen den utsatta hade till gärningspersonen var partner, bekant, okänd, vän, följt av före detta partner. På denna fråga kunde respondenterna ange flera svarsalternativ då de kunde ha utsatts av flera personer vid ett tillfälle som de hade olika relationer till.

Vilken var din relation till gärningspersonen?	Andel
Partner	30%
Bekant	25%
Okänd	23%
Vän	17%
Före detta partner	14%
Dejt eller fd dejt	12%
Någon på nätet	11%
Annan elev/skolkamrat/kursare	9%
Förälder/vårdnadshavare/styvförälder/förälders partner	7%
Arbetskollega	4%
Övrigt	3%
Nära släkting	3%
Sexköpare	3%

Hur gick anmälan till?

” Det var skönt att efter 3 år av känslor jag inte förstått mig på att lägga över bollen på polisen. Det var som en sten lyftes från mitt hjärta.

- respondent

I majoriteten av fallen hade den utsatta personen själv polisanmält brottet/brotten (72 procent, n-546). I 27 procent av fallen gjordes polisanmälan av någon annan än den utsatta (ex. av en förälder, skolpersonal, socialtjänsten eller annan vuxen). I övriga fall saknades det svar på frågan. De flesta respondenter uppgav att de hade ringt in sin polisanmälan (48 procent, n-369). Ungefär en tredjedel av de svarande hade gjort anmälan på en polisstation (35 procent). Andra mindre vanliga sätt polisanmälan gick till var att den gjordes på brottsplatsen, på sjukhus eller via polisens hemsida, eller att personen inte mindes/ inte visste var polisanmälan gjordes.

Respondenterna uppgav att anmälningarna hade gjorts mellan år 1981 och år 2021. Dock hade de flesta respondenter polisanmält under de senaste fem åren, det vill säga mellan 2016 - 2021 (59 procent).

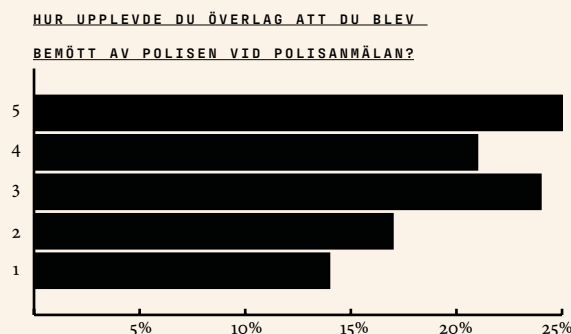
Upplevelse av polisanmälan

” Min tillit till Polisen ‘i fält’ ökade nog efter anmälan. Jag blev positivt överraskad över hur snabba de var till platsen och hur de behandlade mig. Min tillit till själva systemet minskade dock ordentligt.

- respondent

På frågan “Hur upplevde du överlag att du blev bemött av polisen vid polisanmälan?” fick respondenterna skatta bemötandet på en skala från 1-5, där 1 innebar “Mycket dåligt” och 5 “Mycket bra”. I

genomsnitt skattade respondenterna 3,25 för hur de upplevde polisens bemötande vid polisanmälan (för de som besvarat frågan).

Respondenterna fick sedan möjlighet att genom fritextsvar beskriva vad som var bra i bemötandet vid polisanmälan. Fritextsvaren har tolkats och grupperats nedan.

De mest återkommande anledningarna till vad som gjorde bemötandet bra var:

- att polisen lyssnade på den utsatta
- att polisen tog det lugnt och gav den utsatta tid att berätta
- att polisen bekräftade den utsattas upplevelse och hade förståelse för/ kunskap om den utsattas reaktioner och känslor
- att polisen var inklämmande, empatisk, omtänksam och/eller snäll
- att den utsatta fick prata med en kvinnlig polis
- att polisen tog den utsatta/fallet på allvar
- att den utsatta upplevde att den kände sig trodd
- att polisen förklarade/gav den utsatta information om hur processen går till och om varför vissa frågor ställdes till den utsatta vid anmälan.

Respondenterna fick även möjlighet att genom fritextsvar beskriva vad som hade kunnat förbättras i bemötandet. Fritextsvaren har tolkats och grupperats nedan.

De mest återkommande delarna i bemötandet som hade behövt förbättras var:

- att polisen hade förklarat/gett information om exempelvis hur processen skulle gå till, när förövaren skulle tas in på förhör och varför vissa frågor skulle ställas
- att polisen hade bekräftat den utsattas upplevelse och haft förståelse för/ kunskap om den utsattas reaktioner och känslor
- att den utsatta inte skulle ha blivit ifrågasatt, dömd eller förminskad av polisen
- att polisen hade ställt relevanta frågor (som inte upplevts kränkande, klumpiga eller irrelevanta) eller att polisen hade ställt frågor som den utsatta hade förstått
- att polisen hade varit inkännande, empatisk, omtänksam och/eller snäll
- att polisen hade tagit den utsatta/fallet på allvar
- att polisen hade förmedlat att det inte var den utsattas fel/placerat skulden hos förövaren
- att polisen hade haft kunskap om sexualbrott och samtyckeslagstiftningen
- att polisen hade informerat om/frågat om den utsatta önskade en stödkontakt.

Vi ställde också frågan till respondenterna om de hade fått information av polisen om sin rätt till ett målsägandebiträde vid anmälningstillfället. 43 procent svarade "Ja" och 20 procent "Nej" (n-324 respektive n-148). Nästan en femtedel svarade "Jag vet inte/jag minns inte" och för nästan en femtedel var det inte aktuellt med ett målsägandebiträde då en förundersökning inte inleddes efter polisanmälan.

Respondenterna fick sedan frågan om huruvida de fick information av polisen om var de kunde vända sig för stöd och hjälp. Nästan hälften (47 procent, n-352) svarade "Nej" och 36 procent svarade "Ja". Nästan en femtedel svarade "Jag vet inte/jag minns inte". Respondenterna fick sedan möjlighet att genom fritextsvar beskriva vilken typ av stöd de fick information om från polisen. För de som fick information om stöd och hjälp var det vanligaste att blir hänvisad till brottsofferjour eller stöd via tjej-, kvinno-, ungdoms- eller transjour.

” Nu mår jag bra, men självklart mådde jag oerhört dåligt precis efter polisanmälan, eftersom den manliga polisen sa att jag fick skylla mig själv som 'gick klädd sådär'. Det kändes som att alla tittade på mig och dömde mig för det jag hade orsakat mig själv. Jag mådde väldigt psykiskt dåligt efter övergreppet och jag tror att upplevelsen av polisanmälan var en stor orsak till det.

- respondent

Upplevelse av förundersökningen

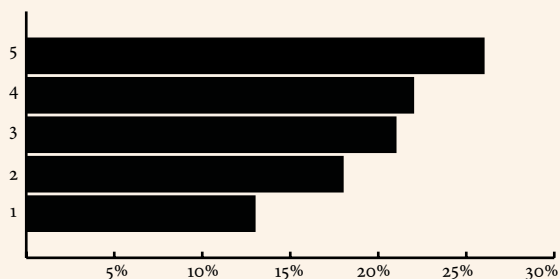
Respondenterna fick i enkäten besvara frågan om de blev förhörda av polisen. För de som besvarade frågan (n-620) så hade majoriteten av respondenterna förhörts av polisen (85 procent). För drygt var tionde respondent som besvarade frågan inleddes aldrig en förundersökning. Resterande respondenter (2 procent) valde själva att inte medverka i utredningen och deltog därför inte vid förhör.

POLISENS BEMÖTANDE UNDER FÖRUNDERSÖKNINGEN

På frågan "Hur upplevde du överlag att du blev bemött vid förhör och under utredningen av polisen?" (n-537) fick respondenterna skatta bemötandet på en skala från 1-5, där 1 innebar "Mycket dåligt" och 5 "Mycket bra". I genomsnitt skattade de respondenter som besvarat frågan 3,31 för hur de upplevde

bemötandet vid förhör och under utredningen.

HUR UPPLEVDE DU ÖVERLAG ATT DU BLEV BEMÖTT VID
FÖRHÖR OCH UNDER UTREDNINGEN AV POLISEN?

Respondenterna fick möjlighet att genom fritextsvar beskriva vad som upplevdes bra i bemötandet under förundersökningen. Fritextsvaren har tolkats och grupperats nedan.

För de som hade besvarat frågan var de mest återkommande anledningarna till vad som gjorde bemötandet bra:

- att polisen lyssnade på den utsatta
- att polisen tog det lugnt och gav den utsatta tid att berätta
- att polisen bekräftade den utsattas upplevelse och hade förståelse för/kunskap om den utsattas reaktioner och känslor
- att polisen var inkännande, empatisk, omtänksam och/eller snäll
- att polisen förklarade/gav den utsatta information om hur processen går till och om varför vissa frågor ställs vid förhör
- att den utsatta upplevde att den kände sig trodd
- att den utsatta fick förhöras av en kvinnlig polis.

” Polisen som höll i utredningen tog sig tiden att återkomma till mig, när även överprövan lagts ned, för att säga att hon ville att jag skulle veta att hon och hennes kollega tror på mig och på att två skyldiga män sluppit undan. Att höra det från henne var nog det allra viktigaste av allt och det som hjälpt mig gå vidare, acceptera hur det blev och må bra igen.

- respondent

Respondenterna fick möjlighet att genom fritextsvar beskriva vad som de upplevde behövde förbättras i bemötandet under förundersökningen. Fritextsvaren har tolkats och grupperats nedan.

De mest återkommande delarna i bemötandet som hade behövt förbättras var:

- att den utsatta inte skulle ha blivit ifrågasatt, dömd eller förminskad av polisen
- att polisen hade förklarat/gett information om exempelvis hur processen skulle gå till, när förövaren skulle tas in på förhör och varför vissa frågor skulle ställas
- att polisen hade bekräftat den utsattas upplevelse och haft förståelse för/ kunskap om den utsattas reaktioner och känslor
- att polisen hade varit inkännande, empatisk, omtänksam och/eller snäll
- att polisen hade ställt relevanta frågor (som inte upplevts kränkande, klumpiga eller irrelevanta) eller att polisen hade ställt frågor som den utsatta hade förstått
- att polisen hade varit mer noggranna, ex dokumenterat bättre, inte slarvat bort anmälan, inte missat detaljer i anmälan, att de hade ställt fler frågor, och/eller att de hade tagit in mer bevisning eller tittat på den bevisningen som fanns.

” Att anmäla är ett ställningstagande för en själv att den andra gått över ens gräns. Polisen har dock ett ansvar att bli bättre på att utreda mer skyndsamt så att anmälan i sig inte behöver bli traumatisk i sig.

- respondent

” Jag önskar att någon hade informerat mig om hur lång tid det skulle kunna ta. Det tog 1,5 år från att jag anmälde till rättegången i tingsrätten och ytterligare typ 1 år, om inte mer tills hovrättsförhandlingen var klar och HD avslog gärningsmannens ansökan om prövning. Jag gick runt som på nålar med en ständig ångestklump under hela denna process.

- respondent

Videofilmade polisen förhöret/en?	Andel
Ja, samtliga förhör videofilmades	24%
Något/några men inte alla förhör videofilmades	8%
Nej, inget/inga förhör videofilmades	55%
Endast ljudinspelning gjordes	4%
Jag vet inte/jag minns inte	5%
Övrigt	3%

Vi ställde även frågan om huruvida förhöret/förhören videofilmades. För de respondenter som besvarat frågan om huruvida förhören videofilmades (n=536) uppgav 55 procent att inget/inga förhör videofilmades. 24 procent av respondenterna uppgav att samtliga förhör videofilmades.

Vi ställde även frågan om den utsatta fick information om när de den misstänkte skulle förhöras. För de som besvarat frågan (n=519) var det mest återkommande svaret “Nej, jag visste inte att jag kunde få den informationen” (37 procent).

Fick du information om när den misstänkte skulle förhöras?	Andel
Ja, jag hade bett om det	13%
Ja, men jag hade inte efterfrågat det	10%
Ja, men fick information om det efter att den misstänkte hade förhörts	9%
Nej, jag visste inte att jag kunde få den informationen	37%
Nej, det fick jag inte trots att jag bad att polisen skulle meddela mig	10%
Nej, och jag hade inte efterfrågat den informationen	9%
Förövaren var okänd för den utsatta/ väldigt lite information fanns om den misstänkte/fanns ingen misstänkt	3%
Jag vet inte/jag minns inte	3%
Övrigt	5%
Utredningen pågår så vet inte än	2%

” Jag försökte få information om när min förövare skulle bli förhörd. Ingen visste något. Jag var rädd för att springa på honom och inte veta.

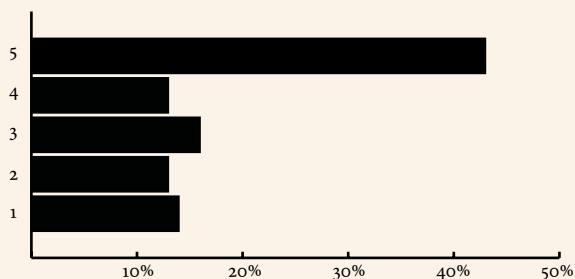
- respondent

MÅLSÄGANDEBITRÄDETS BEMÖTANDE

På frågan "Hur upplevde du att du blev bemött av ditt målsägandebitråde under processen?" fick respondenterna skatta bemötandet på en skala från 1-5, där 1 innebar "Mycket dåligt" och 5 "Mycket bra". I genomsnitt skattade de respondenter som besvarat frågan 3,58 för hur de upplevde bemötandet.

HUR UPPLEVDE DU ATT DU BLEV BEMÖTT AV

DITT MÅLSÄGANDEBITRÄDE UNDER PROCESSEN?

Respondenterna fick möjlighet att genom fritextsvar beskriva vad som upplevdes som bra i målsägandebiträdets bemötande. Fritextsvaren har sedan tolkats och grupperats nedan.

För de som hade besvarat frågan var de mest återkommande anledningarna som gjorde bemötandet bra:

- att målsägandebiträdet gav information till den utsatta om vad som skulle hända i processen/hur det skulle gå till och om varför vissa frågor skulle ställas
- att målsägandebiträdet var inkännande, empatisk, omtänksam och/eller snäll
- att målsägandebiträdet var stöttande
- att målsägandebiträdet bekräftade den utsattas upplevelse och hade förståelse för/ kunskap om den utsattas reaktioner och känslor
- att målsägandebiträdet var tillgänglig, lätt att få kontakt med/ att nå, bra på att återkoppla
- att målsägandebiträdet hade kunskap om sexualbrott och samtyckeslagen/var kunnig.

Respondenterna fick även genom fritextsvar beskriva vad som upplevdes behövde förbättras i målsägandebiträdets bemötande. Fritextsvaren har sedan tolkats och grupperats nedan.

För de som hade besvarat frågan var de mest återkommande delarna som behövde förbättras i bemötandet:

- att målsägandebiträdet hade varit tillgänglig, lättare att få kontakt med/att nå/att ses och bättre på att återkoppla
- att målsägandebiträdet hade gett information till den utsatta om vad som skulle hända i processen/hur det skulle gå till och om varför vissa frågor skulle ställas
- att målsägandebiträdet hade varit inkännande, empatisk, omtänksam och/ eller snäll
- att målsägandebiträdet hade varit stöttande.

Respondenterna fick möjlighet att svara på frågan "Upplevde du att du fick löpande information om utredningen och rättsprocessen av ditt målsägandebitråde?". För de som besvarade frågan (n-460) uppgav nästan hälften "Ja" (49 procent). 42 procent svarade "Nej" och resterande uppgav "Jag vet inte", att det varierade eller att de ibland fick information.

För de respondenter som besvarade frågan "Fick du information av ditt målsägandebitråde om var du kunde vända dig för stöd och hjälp?" (n-458) hade drygt 40 procent fått information från sitt målsägandebitråde om var den kunde vända sig för stöd och hjälp. Nästan hälften uppgav att de inte hade fått någon sådan information av sitt målsägandebitråde. Resterande uppgav "Jag vet inte/minns inte" eller att de redan hade en stödkontakt.

Åtal och domar

För de respondenter som besvarade frågan "Gick ditt fall till åtal/rättegång?" (n-538) svarade en fjärdedel "Ja" (25 procent). Majoriteten svarade "Nej" (64 procent), och var tionde respondent inväntade beslut vid tiden för besvarandet av enkäten.

” Det tog mig betydligt mycket längre tid att inse att jag blivit utsatt för övergrepp än vad det hade behövt göra. Det kändes inte som att jag hade rätt att söka traumabehandling för enligt domen hade jag ju inte varit med om något trauma, jag hade "samtyckt". Jag önskar att jag aldrig hade polisanmält så att jag fått tolkningsföreträdare över mina egna livserfarenheter.

- respondent

Respondenterna fick även möjlighet att besvara frågan "Blev förövaren/förövarna dömd/a?". Av de respondenter som besvarat frågan (n-417) uppgav den klara majoriteten "Nej" (67 procent). 17 procent uppgav "Ja", var tionde uppgav att de inväntade en dom och resterande uppgav "Övrigt".

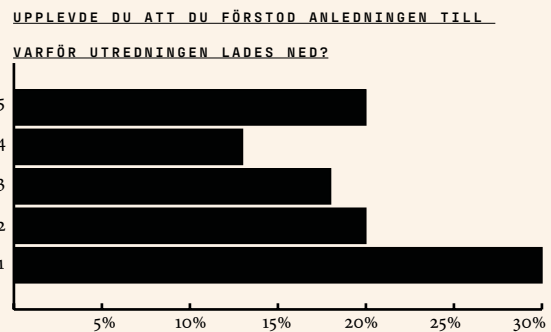
För de som fick ett nedläggningsbeslut

På frågan "Hur blev du meddelad om att det inte fanns skäl att inleda en förundersökning eller att förundersökningen lades ned?" kunde respondenterna genom fasta svarsalternativ uppge flera olika sätt de hade blivit meddelade om nedläggningsbeslutet. För de som besvarade frågan (n-508) var det vanligast att ha fått beslutet med "brev hem på posten" (67 procent), följt av att "målsägandebiträdet kontaktade den utsatta och meddelade beslutet" (23 procent), och/eller att den utsatta blev "kontaktad av utredaren från polisen som meddelade beslutet" (17 procent). Andra mindre vanliga sätt att bli meddelad beslutet uppgav respondenterna via fritextsvar. Då kunde det handla om att den utsatta fick nedläggningbeslutet

vid anmälningstillfället (2 procent), att den utsattas föräldrar informerades dem om beslutet (2 procent) eller att den utsatta inte fick någon information om nedläggningsbeslutet (2 procent).

En respondent som besvarat enkäten uppger att hon hade önskat fått det förklarad för sig varför utredningen lades ned. Hon skriver: "Jag förstod inte varför förövaren inte hördes. Det hade varit bättre med ett samtal än en lapp där det bara står att det inte finns anledning att tro att brott har begåtts." En annan respondent beskriver att hon redan innan var beredd på att motta ett nedläggningsbeslut: "Var typ beredd hela tiden på att det skulle läggas ner, har hört om så många sådana här fall som läggs ner i brist på bevis. Så jag var inte förvånad."

På frågan "Upplevde du att du förstod anledningen till varför utredningen lades ned?" fick respondenterna ange på en skala från 1-5, där 1 innebar "Mycket dåligt" och 5 "Mycket bra". I genomsnitt skattade respondenterna, som besvarat frågan, 2,73 för hur de upplevde att de förstod anledningen till nedläggningsbeslutet.

” Jag förstod rent logiskt att det inte fanns bevis men det går nog aldrig att förstå hur det går att komma undan med detta brott.

- respondent

Många respondenter skriver i fritextsvar att anledningen till att deras utredning lades ned var "brist på bevis" eller att "ord stod mot ord". Flera respondenter uttrycker också att de upplever att det fanns bevisning som inte samlades in av polisen eller att vittnen inte hördes. Flera respondenter uppger i fritextsvar att de förstod varför utredningen lades ned men att de hade svårt att acceptera beslutet eller att de inte höll med. En respondent skriver: "Jag antar att jag förstod anledning (brist på bevis) men jag förstår inte vad som hade varit nog med bevis."

En annan respondent beskriver i fritextsvar hur upplevelsen av att bli trodd spelade in i upplevelsen av att polisanmäla: "Jag förstod dem, jag kände att de trodde på mig men de kunde inte bevisa att det jag sa hade hänt. Det är stor skillnad och det kändes väldigt viktigt för mig att känna mig trodd."

Innebörden av att polisanmäla

” Jag hade ångrat mig om jag inte hade gjort det. Det är ingen upplevelse jag önskar någon men jag är stolt över mig själv. Inför väntan på varje beslut (förhör, åtal, dom) så försökte jag tänka att nu har jag gjort mitt och jag har gjort så gott jag har kunnat och försöka vila i det.

- respondent

Genom fasta svarsalternativ kunde respondenterna kryssa för ett eller flera svar på frågan om vad polisanmälan hade inneburit för dem. Det mest återkommande svaret var "Min tillit till rättssystemet har försämrats" följt av "Jag ville se till så att andra inte skulle bli utsatta av personen". Andra vanliga svar var att respondenterna ville bidra till att brottsstatistiken för sexualbrott skulle förbättras. Att polisanmäla sexualbrott kunde också innebära att den utsatta mående försämrades, samtidigt som att det också var vanligt för respondenterna att polisanmälan hade gett dem en känsla av att stå upp för sig själv.

Vad har polisanmälan inneburit för dig?	Andel
Min tillit till rättssystemet har försämrats	63%
Jag ville se till så att andra inte skulle bli utsatta av förövaren	57%
Jag ville bidra till att brottsstatistiken för sexualbrott ska förbättras	45%
Det har försämrat mitt mående (ex. ökad känsla av skam/skuld/oro/rädsla)	41%
Har gett mig en känsla av att stå upp för mig själv	41%
Jag ångrar att jag polisanmälde	22%
Anmälan har gjort att jag har sökt stöd för att bearbeta mina upplevelser	16%
Har gett mig en känsla av upprättelse	15%
Har gjort att jag kan gå vidare med mitt liv	14%
Min tillit till rättssystemet har förbättrats	5%

En respondent skriver i fritextsvar:

” Polisanmälan var nödvändig för mig för att gå vidare. Dock så har jag blivit mer rädd för min förövare efter, att han ska ge igen på nått vis. Men, som sagt, det var nödvändigt i min bearbetning. Och jag visade för mig själv att jag tar mig själv på allvar, att jag är värd det.

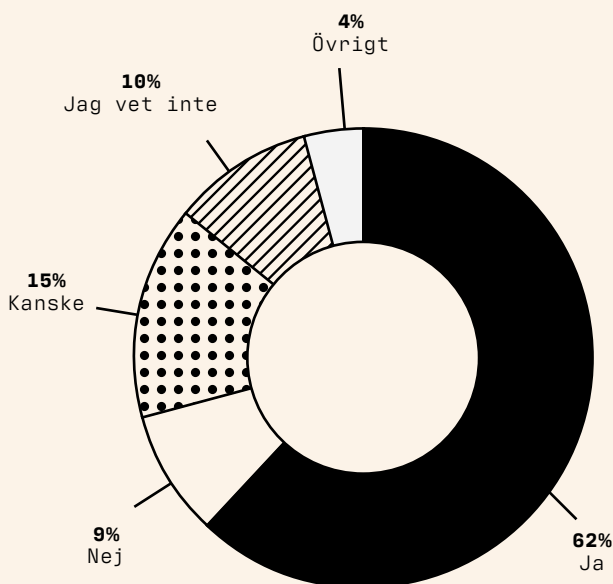
- respondent

En dryg femtedel av de svarande uppgav att de ång-
rar att de polisanmälde. 16 procent av responder-
na uppgav att polisanmälan gjort att de sökt stöd för
att bearbeta sina upplevelser. En respondent berättar
i fritextsvar: "Att jag anmälde och på så sätt fick
förklarat hur fel jag blivit behandlad fick mig att söka
hjälp. Jag mår idag otroligt bra och har helt bearbetat
händelsen."

Rekommendera andra att polisanmäla

” Absolut!! Hur jobbigt det än är under
processen så tror jag det ger mer gott i det
långa loppet! Hoppas fler vågar anmäla. Vi
måste hitta sätt att stötta kvinnor i det
och sprida kunskap om vikten att anmäla.

- respondent

**SKULLE DU REKOMMENDERA NÅGON
SOM UTSATTS FÖR SEXUALBROTT
ATT POLISANMÄLA?**

Majoriteten av respondenterna som svarade på frå-
gan (n=757) om de skulle rekommendera någon som
utsatts för sexualbrott att polisanmäla svarade ”Ja”
(62 procent) och var fjärde respondent uppger ”Kan-
ske” eller ”Jag vet inte”. Nästan var tionde respondent
svarar ”Nej” på frågan om att rekommendera andra
som utsatts att polisanmäla. Inom kategorin övrigt
uppgav respondenter svar som att det berodde på si-
tuationen och att personen som anmäler måste vara
beredd på att fallet läggs ned eller att det kan vara en
svår och jobbig process. En respondent skriver:

” Både ja och nej. Jag vill ju såklart att
alla ska anmäla, det behöver synliggöras och
samhället behöver se vad som händer. Men
samtidigt är det så OTROLIGT fel att lägga
det ansvaret på enskilda individer i extremt
utsatta situationer. Om vi ska förlita oss
på att det är dom individerna som ska ta tag
i problemet så kommer utvecklingen inte öka
i takt. Andra insatser, aktörer och myndig-
heter behöver vara dom som tar ansvaret på
sina axlar. Såklart är det gärningsmännen
som bär ansvaret, men också samhället. Vi
behöver jobba tillsammans.

- respondent

På frågan om att rekommendera andra att anmäla
skriver en respondent: "Jag vill säga ja, men ärligt
talat vet jag faktiskt inte. Jag skulle aldrig råda någon
att INTE anmäla, men jag har full förståelse för var-
för någon väljer att låta bli."

”

Det är mycket självhat
kopplat till att bli utstött,
att man skuldbelägger sig
själv. Och det är nog en
process att anmäla, en
process att lägga skulden
där den hör hemma.

”

- informant

Slutsatser

Polisanmälan

Den klara majoriteten av respondenter och informanter var tjejer/kvinnor i åldern 15-35 år. För respondenterna var den vanligaste relationen den utsatta hade till gärningspersonen partner, därefter bekant, okänd, vän, följt av före detta partner. De flesta respondenter hade utsatts för sexuellt våld vid upprepade tillfällen men majoriteten hade inte polisanmält mer än en gång.

Att polisanmäla sexualbrott är för många en mycket laddad situation. Både informanter och respondenter vittnar om att de förväntar sig ett dåligt bemötande i form av bli ifrågasatta, att inte bli tagna på allvar eller att deras fall inte skulle prioriteras. Många uttrycker att de har hört berättelser om utsatta som polisanmält som fått ett mycket dåligt bemötande och att de redan innan är beredda på att utredningen kommer läggas ned. För de som länge gått och funderat på att anmäla, och varit oroliga för hur de kommer bli bemötta, kan den första kontakten med polisen bli oerhört viktig för att orka gå vidare i rättsprocessen.

” Jag var initialt rädd för att polisanmäla men mina vänner övertalade mig och nu är jag glad att jag gjorde det. Även om de aldrig hittade mannen som förgrep sig på mig så stod jag upp för mig själv och försökte minska risken för andra kvinnor att utsättas för samma sak och därför är jag stolt över mig själv (men det tog ett tag att komma till den insikten).

- respondent

Flera informanter beskriver det initiala bemötandet hos polisen vid anmälan som positivt där de blev stärkta i sitt beslut att ha anmält. Samtidigt så uttrycker vissa av dem att de inte fått ett respektfullt bemötande vid anmälningsstillfället. Respondenternas upplevelse av polisens bemötande vid anmälan varierade, men i genomsnitt skattade respondenterna 3,25 på en skala på 1-5 (där 1 innebar "Mycket dåligt" och 5 "Mycket bra"). Anledningar som gjorde bemötandet bra var exempelvis att polisen lyssnade på den

utsatta, att polisen tog det lugnt och gav den utsatta tid att berätta, och att polisen bekräftade den utsattas upplevelse och hade förståelse för/kunskap om den utsattas reaktioner och känslor.

Respondenterna fick även uppge vad de önskade kunde förbättras i bemötandet. De mest återkommande delarna som de tyckte behövde förbättras var att polisen hade förklarat/gett information om exempelvis hur processen skulle gå till, när förövaren skulle tas in på förhör och varför vissa frågor skulle ställas. Respondenterna önskade också att polisen hade bekräftat den utsattas upplevelse och haft förståelse för/kunskap om den utsattas reaktioner och känslor, och att den utsatta inte skulle ha blivit ifrågasatt, dömd eller förminskad av polisen.

Tidigare studier visar att utsatta ofta tänker att en anmälan inte kommer leda någonvart, eller att personen är rädd att inte bli trodd. När förväntningarna på att bli bra bemött av polisen är låga finns det en risk att ett gott bemötande, som att personen exempelvis lyssnar och bekräftar den utsatta, kan tolkas eller upplevas som ett väldigt bra bemötande. Storasyster anser att det ska vara en självklarhet att utsatta som polisanmäler ska bli lyssnade på, trodda och ska få ges tid att berätta om sina upplevelser.

Flera informanter uppskattade att de fick träffa en kvinnlig polis eller målsägandebiträde. Det fanns även en viss önskan från informanter och respondenter om att bli tillfrågad om den vill möta en kvinna eller man. Många informanter hade velat få information om var de kunde vända sig för stöd efter att de polisanmält. Av respondenterna var det nästan hälften som uppgav att de inte fått information om var de kunde vända sig för stöd och hjälp. Polismyndigheten har en skyldighet att informera den brottsutsatta om vilket stöd de kan få. Riksrevisionens granskning av polisens arbete med information till brottsutsatta bekräftas i respondenternas upplevelse.

Storasyster anser därför, i enlighet med Riksrevisionens rekommendationer, att Polismyndigheten bör införa tydliga rutiner som säkerställer att brottsutsatta får den information de har rätt till. Storasyster anser också, likt Brå, att den utsatta i ett tidigt skede i processen ska informeras om möjlighet till stöd

under rättsprocessen för att förbättra upplevelsen av polisanmälan.

Polismyndigheten har fram till 2024 som delmål att inrikta sin verksamhet på uppklaring av brott mot särskilt utsatta brottsoffer och genomföra rekrytering och utbildningsinsatser inom detta område. Storasyster ser ett stort behov av utökade krav för anställda inom rättsväsendet som möter utsatta att genomgå en fördjupningsutbildning om sexualbrott, vilken är något som GREVIO också rekommenderar. Storasyster vill även särskilt betona vikten av att det sexuella våldets konsekvenser särskilt inkluderas i den kunskapshöjning om psykisk ohälsa till följd av mäns våld mot kvinnor, som regeringen vill införa inom Polismyndigheten.

Förundersökningen

I genomsnitt skattade respondenterna 3,31 på en skala på 1-5 (där 1 innebar "Mycket dåligt" och 5 "Mycket bra") för hur de upplevde polisens bemötande vid förhör och under utredning. Anledningar som gjorde bemötandet bra var exempelvis att polisen lyssnade på den utsatta, att polisen tog det lugnt och gav den utsatta tid att berätta, och att polisen bekräftade den utsattas upplevelse och hade förståelse för/kunskap om den utsattas reaktioner och känslor.

Respondenterna fick även uppge vad de önskade kunde förbättras i bemötandet. De mest återkommande delarna som de tyckte behövde förbättras var att den utsatta inte skulle ha blivit ifrågasatt, dömd eller förminskad av polisen och att polisen hade förklarat/gett information om exempelvis hur processen skulle gå till, när förövaren skulle tas in på förhör och varför vissa frågor skulle ställas. Bristande information, kommunikation och återkoppling är något som också lyfts upp av målsäganden i Brås utvärdering av Sexualbrottsgruppen i Stockholm Nord. Storasyster ser därför ett stort behov av att ytterligare förbättra information och kommunikation gentemot målsägande under rättsprocessen.

Respondenterna önskade också att polisen hade bekräftat den utsattas upplevelse och haft förståelse för/kunskap om den utsattas reaktioner och känslor.

När, och om, den misstänkte ska förhöras är något som både informanter och respondenter förhåller sig till. Det vanligaste svaret som respondenterna ger på frågan om den utsatta fick information om när den misstänkte skulle förhöras var "Nej, jag visste inte att jag kunde få den informationen". Att få information om när det ska ske är något som kan öka känslan av trygghet hos den som anmäler, uppger flera informanter. Som tidigare studier visat är en av anledningarna till att inte polisanmäla sexualbrott att kvinnan/tjejen är rädd för den man/kille som utsatt henne. Storasyster anser därför att de kvinnor och tjejer som polisanmält ska ha rätt till att få information om när den misstänkte ska förhöras för att på så sätt minska oron och öka trygghetskänslan i en ofta redan osäker och svår situation.

” Har varit en väldigt jobbig period i mitt liv, det tog väldigt lång tid mellan anmälan och rättegång vilket tog ut sin rätt på mitt mående.

- respondent

Informanterna uppger att långa utredningstider och att inte få någon information under processen riskerar att påverka det psykiska måendet negativt, särskilt om den utsatta inte får stöd under tiden. De informanter vars fall gick till åtal beskriver den psykiska påfrestningen i att vänta på rättegången. Detta kan bidra till att den utsatta får svårare att bearbeta sin utsatthet eftersom hon behöver minnas så mycket som möjligt fram tills rättegången. När utredningen tar tid och tiden fram till rättegången blir lång tvingas den utsatta befinna sig kvar i erfarenheten av våldet vilket kan upplevas som väldigt svårt och smärtsamt. GREVIO, Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten har uttryckt en oro för att våldtäktsutredningar nedprioriteras till förmån för andra grova brott. De långa sexualbrottsutredningarna är något som riskerar att bidra till försämrat psykiskt mående och kan leda till att den utsatta inte orkar medverka under processen. Storasyster anser därför att det är av stor vikt att utrednings- och analystiderna vid sexualbrott förkortas.

I nästan en tredjedel (32 procent) av fallen uppgav respondenterna (som besvarat frågan om förhöret videofilmades) att samtliga eller några av förhören videofilmades, men i majoriteten av fallen videofilmades inget/inga förhör (55 procent). Att få förhör videodokumenteras är även något som uppmärksammas i Åklagarmyndighetens och Polismyndighetens tillsynsrapport. Storasyster anser videofilmade förhör bör genomföras i större utsträckning då denna metod kan innebära att den utsatta slipper upprepa sin berättelse vilket ökar sannolikheten att personen orkar medverka i utredningen. Videoförhör kan även bidra till en mer tidseffektiv och rättssäker utredning.

Målsägandebitråde

För de respondenter som besvarat frågan om målsägandebitrådet bemötande skattade det 3,58 i genomsnitt (på en skala från 1-5, där 1 innebar "Mycket dåligt" och 5 "Mycket bra"). Anledningar som gjorde målsägandebitrådet bra var exempelvis att personen gav information till den utsatta om vad som skulle hända i processen/hur det skulle gå till och varför vissa frågor skulle ställas. Andra faktorer som uppgavs bra var att målsägandebitrådet var inkännande, empatisk, omtänksam och/eller snäll, och att målsägandebitrådet var stöttande.

Respondenterna fick möjlighet att genom fritextsvar beskriva vad som upplevdes behövde förbättras i målsägandebitrådet bemötande. Respondenterna hade önskat att målsägandebitrådet hade varit tillgänglig, lättare att få kontakt med/att nå/att ses och bättre på att återkoppla. De önskade även att målsägandebitrådet hade gett information till den utsatta om vad som skulle hända i processen/hur det skulle gå till och varför vissa frågor skulle ställas.

Att målsägandebitrådet var en kvinna var det flera av informanterna som uppskattade. Flera informanter efterfrågade också en tydlighet kring vad som är polisens respektive målsägandebitrådet uppgång och ansvar i processen. För många blev det otydligt vem som skulle hålla den utsatta informerad om hur utredningen fortskred. För de respondenter som besvarade frågan om de fått information från sitt

målsägandebitråde om var de kunde vända sig för stöd och hjälp hade drygt 40 procent fått det. Nästan hälften uppgav att de inte hade fått någon sådan information av sitt målsägandebitråde.

Nedläggningsbeslut och fall som gick till åtal

” Eftersom målet lades ner kändes det som att förövaren gavs en signal om att så länge det är ord mot ord kommer man undan. Så det kändes som en sorts förlust att det inte ledde till åtal.

- respondent

För de respondenter som besvarat frågan om hur de blev meddelande om nedläggningsbeslut var det nästan 70 procent som uppgav att de fått beslutet hem med posten. Drygt 20 procent hade fått beskedet från sitt målsägandebitråde och 17 procent hade blivit kontaktad av utredare på polisen som meddelade beslutet. För de respondenter som besvarat frågan om de upplevde att de förstod anledningen till varför utredningen lades ned skattade de 2,73 i genomsnitt (på en skala från 1-5, där 1 innebar "Mycket dåligt" och 5 "Mycket bra"). Storasyster ser därför behovet av att öka kunskapen om rättssystemet hos personer som anmäler sexualbrott genom att förbättra informationen som ges till målsägande vid ett nedläggningsbeslut.

” Jag önskar att han hade fått en dom för att kunna skydda framtida tjejer. Jag vet att han är i ett förhållande nu med en tjej och jag går ständigt runt och oroar mig för att hon kanske blir utsatt.

- informant

För de respondenter som besvarat frågan om fallet gick till åtal var det nästan var fjärde fall som gick till åtal. För de som besvarat frågan om förövaren/förövarna blev dömd/a var det 17 procent som svarade "Ja". Enligt Brottsförebyggande rådet leder endast fem procent av de polisanmälda våldtäkterna till en fällande dom. I denna studie är siffran högre och det kan möjligtvis bero på att personer som polisanmält och där förövaren har fällts är i större utsträckning motiverade till att dela med sig av sina erfarenheter i en enkätstudie. Med det sagt så var det fortfarande en majoritet av respondenternas vars fall varken gick till rättegång eller ledde till en fällande dom.

Innebörden av att polisanmäla

” Jag tror att det är en massa saker som har vägt in till att ta beslutet. Att jag har blivit mer medveten om vad det var, att det var ett brott. Att jag vill stå upp för mig själv och för andra, och att det ska finnas i statistiken.

- informant

På frågan om vad polisanmälan har inneburit uppger respondenterna att deras tillit till rättssystemet har försämrats (63 procent), att de ville se till så att andra inte skulle bli utsatta av förövaren (57 procent) och att de ville att brottsstatistiken skulle förbättras (45 procent). Respondenterna uppger också att anmälan har gett dem en känsla av att stå upp för sig själv (41 procent) samtidigt som att många uppger att polisanmälan har försämrats deras mående (41 procent).

” Jag kan ändå på ett annat sätt acceptera att människor är sjuka i huvudet och utsätter andra för hemska saker, men när samhället inte finns och stöttar sen, det kan jag inte komma över på samma sätt. Där blir jag bitter, det gör en ledsen.

- informant

Många informanter uttrycker, liksom respondenterna, en besvikelse över polisen och rättssystemet. De menar bland annat att den långa utredningstiden påverkar måendet negativt. För informanterna har polisanmälan samtidigt inneburit ett sätt att stå upp för sig själv och att skydda andra kvinnor/tjejer från att bli utsatta. Informanterna berättar också om polisanmälan som ett sätt att kunna gå vidare och att lägga ansvaret och skulden på förövaren.

” Det signalerar till honom att jag vet vad han har gjort mot mig.

- informant

Rekommendera andra att polisanmäla

” Mäns våld mot kvinnor är ett folkhälso- problem även fast mörkertalet är stort. Att veta att jag äger min upplevelse och att det egentligen inte bara handlar om mig har hjälpt mig att vara stolt över att jag anmälde.

- respondent

Trots att många av respondenterna och informanterna uppger en låg tillit till rättssystemet, att rättsprocessen har påverkat många av dem negativt, och att få anmälningar har lett till åtal och fällande dom, så skulle majoriteten av dem rekommendera andra som utsatts för sexualbrott att polisanmäla (75 procent av informanterna och 62 procent av respondenterna). En informant berättar: ”Det är också jätteviktigt för mig att folk anmäler, att vi kan skydda varandra genom att rapportera in.”

Både respondenter och informanter uttrycker att de skulle rekommendera andra att polisanmäla men att den utsatta bör vara beredd på att det kan vara en svår och jobbig process att genomgå. Att polisanmäla sexualbrott motiveras av många svarande som ett sätt att skydda framtida offer och som en önskan om

att brotten ska komma till polisens kännedom. Detta kan förstås som att den som utsätts i och med sin polisanmälan också tar ansvar för att färre kvinnor och tjejer ska utsättas och för att myndigheter ska förstå hur utbrett problemet med sexuellt våld är idag i Sverige. En respondent skriver:

” Ju fler som anmäler, desto mer måste de prioritera en tydligare lagstiftning. Och den anmälan du gör kan leda till att nästa person som blir utsatt av förövaren kanske får den rättvisan den förtjänar.

Storasystems förbättringsförslag

Mörkertalet för sexualbrott är oerhört stort, få förövare kommer till rättssystemets kännedom och det sexuella våldet får i många fall stora negativa konsekvenser för den utsattas psykiska hälsa. Om den svenska staten ska kunna uppnå det jämställdhetspolitiska delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra, och om Polismyndigheten ska uppfylla sitt mål om en framgångsrik brottsbekämpning och uppkläring av brott mot särskilda brottsoffer, anser Storasyster att betydligt mer behöver göras för att skapa trygga förutsättningar för kvinnor och tjejer att polisanmäla sexualbrott.

För att minska våldets kostnader, för den enskilda individen i form av psykiskt lidande samt de ekonomiska kostnaderna för samhället i stort, ser Storasyster ett stort behov av att förbättra situationen för utsatta som väljer att polisanmäla sexualbrott. Vi hoppas att ett förbättrat bemötande vid polisanmälan och ett utökat stöd under rättsprocessen kan bidra till att fler utsatta känner att de kan och vill polisanmäla sexualbrott. Storasyster anser att dessa grova brottsliga handlingar, utförda främst av män och killar, bör komma till polisens kännedom och att brottsutsatta kvinnor och tjejer förtjänar att få upprättelse. Vi behöver en förändring, och det är nu.

- Säkerställ att grova brott såsom sexualbrott, våld i nära relationer och brott mot sexköpslagen ska vara högt prioriterade områden i polisens arbete,
- Förbättra bemötandet, höj kvaliteten i utredningarna och förkorta utrednings- och analystiderna genom att förstärka det brottsutredande arbetet med sexualbrott. Polismyndigheten, inklusive Nationellt Forensiskt Centrum, behöver därför resurssättas med fler utredare och analytiker som arbetar specifikt med sexualbrott,
- Implementera specialenheter som utreder sexualbrott inom varje polisområde, eller anställ särskilt utbildade utredare av sexualbrott inom varje polisområde,
- Säkerställ kunskapen om sexuellt våld och bemötande av utsatta hos all personal inom rättsväsendet som frekvent möter utsatta i sin profession genom att införa en obligatorisk specialistutbildning om sexualbrott inom polis- och åklagarmyndigheten,
- Tydliggör för den utsatta vad som är Polismyndigheten respektive målsägandebiträdets ansvar och uppdrag gällande att informera den utsatta om var den kan vända sig för stöd efter att ha utsatts för sexuellt våld, om den brottsutsattas rättigheter, och om hur utredningen fortskrider,
- Säkerställ införandet av rutiner som bidrar att utsatta får den information de behöver under hela ärendets gång,
- Säkerställ att det sexuella våldets konsekvenser inkluderas i regeringens satsning på kunskapshöjning om psykisk ohälsa som en konsekvens av mäns våld mot kvinnor inom Polismyndigheten.

Förbättringsförslag kring bemötande

Storasyster ser behovet av följande förändringar för att kunna förbättra polisens och målsägandebiträdets bemötande av personer som utsatts för sexualbrott.

- Tildela alltid den utsatta ett målsägandebiträde med kunskap om sexualbrott och som är särskild lämpad att företräda dessa brottsoffer,
- Säkerställ att den utsatta får information om, och får förklarat för sig, varför vissa frågor ställs vid anmälan, under förhör och vid eventuell rättegång,
- Säkerställ att den utsatta ges möjlighet till information om hur processen går till och när förövaren ska tas in på förhör,
- Säkerställ att den utsatta får information om var den kan vända sig för stöd efter att ha utsatts för sexuellt våld,
- Säkerställ att den utsatta kontinuerligt delges information om hur utredningen fortskrider, och att utredare och målsägandebiträde är tillgänglig för den utsatta att kontakta under processen,
- Säkerställ användandet av metodstödet "Ett utvecklat bästa arbetssätt" vid handläggningen av sexualbrott inom polisen,
- Videofilma förhör i större utsträckning för att den utsatta inte ska behöva upprepa sin berättelse vilket ökar sannolikheten att den utsatta orkar medverka i utredningen,
- Säkerställ att utsatta ges möjlighet till att träffa en kvinnlig polis eller målsägandebiträde om så önskas,
- Säkerställ att den utsatta ges möjlighet att bli kontaktad av utredare eller målsägandebiträde för att få en förklaring till, och kunna ställa frågor kring, varför förundersökningen lades ned.

Referenslista

- Ahrens C, et al (2007), "Deciding Whom to Tell: Expectations and Outcomes of Rape Survivors' First Disclosures", *Psychology of Women Quarterly* 31
- Amnesty International (2019), "Time for Change - Justice for rape victims in the Nordic countries", <https://www.amnesty.org/download/Documents/EUR0100892019ENGLISH.PDF>
- Brottsbalk (1962:700), "6 kap. Om sexualbrott", https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/brottsbalk-1962700_sfs-1962-700
- Brottsförebyggande rådet (2019), "Nationella Trygghetsundersökningen, uppföljningsintervjuer 2019", https://www.bra.se/download/18.7d27ebd916ea64de5306c509/1601387325414/2020_NTU_Uppfoljningsintervjuer_2019_resultatredovisning.pdf
- Brottsförebyggande rådet (2019), "Våldtäkt från anmälan till dom. En studie av rättsväsendets arbete med våldtäktsärenden" https://www.bra.se/download/18.62c6cfa2166eca-5d70e18f68/1615395291012/2019_9_Valdtakt_fran_anmalan_till_dom.pdf
- Brottsförebyggande rådet (2020), "Den nya samtyckeslagen i praktiken. En uppföljning av 2018 års förändringar av lagreglerna gällande våldtäkt". https://www.bra.se/download/18.7d27ebd916ea64de5306522c/1614334749612/2020_6_Den_nya_samtyckeslagen_i_praktiken.pdf
- Brottsförebyggande rådet (2020), "Kriminalstatistik 2020, Misstänkta personer, slutgiltig statistik", https://www.bra.se/download/18.1f8c9903175f8b2aa7078e6/1617005729489/Sammanfattning_misstankta_2020.pdf
- Brottsförebyggande rådet (2021), "Utvärdering av Sexualbrottsgruppen i Stockholm Nord", https://www.bra.se/download/18.1f8c9903175f8b2aa709f00/1622188937126/2021_7%20Utv%C3%A4rdering%20av%20Sexualbrottsgruppen%20i%20Stockholm%20Nord.pdf
- Brännvall, Mari (2016), "Frigörelse med förhinder: om polisanmälan när kvinnor tar sig ur mäns våld i nära relationer", Avhandling, Malmö: Malmö högskola, http://muep.mau.se/bitstream/handle/2043/21100/2043_21100_Br%E4nnvall_muep.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- de Vylder, Stefan (2010), "Vad kostar våldtäkter?", ur antologin "Sju perspektiv på våldtäkt", Nationellt Centrum för Kvinnofrid, <http://kunskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/491/nck-rapport-antologi-sju-perspektiv-pavaldtakt-2010-2.pdf>
- Europarådet (2011), "Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet", <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680462544>
- Europarådet (2019), "GREVIO Baseline Evaluation Report Sweden", <https://rm.coe.int/grevio-inf-2018-15-eng-final/168091e686>
- European Institute for Gender Equality (2021), "Gender-based violence costs the EU €366 billion a year", <https://eige.europa.eu/news/gender-based-violence-costs-eu-eu366-billion-year>
- European Institute for Gender Equality (2021), "No country can afford gender-based violence", <https://www.facebook.com/eige.europa.eu/photos/a.122818151120966/4055455627857179/>
- FN:s utvecklingsprogram (UNDP), "Globala målen - För hållbar utveckling", <https://www.globalamalen.se/>
- Folkhälsomyndigheten (2018), "Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter i Sverige 2017", <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat-material/publikationsarkiv/s/sexuell-och-reproduktiv-halsa-och-rattigheter-i-sverige-2017/>
- Förundersökningskungörelse (1947:948), kap 13 a §
- Maddox L, et al (2011), "Police empathy and victim PTSD as potential factors in rape case attrition", *Journal of Police and Criminal Psychology* 26, s. 112-117
- Nationellt Centrum för Kvinnofrid (2014), "Våld och hälsa. En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldutsatthet samt kopplingen till hälsa", <https://kunskapsbanken.nck.uu.se/nck-kb/nck/publik/fil/visa/487/nck-rapport-vald-och-halsa-2014-1.pdf>
- Polismyndigheten (2019), "Polismyndighetens strategiska verksamhetsplan 2020-2024"
- Polismyndigheten (hämtad: 2021-06), "Uppdrag och mål", <https://polisen.se/om-polisen/uppdrag-och-mal/>

Polismyndigheten, NOA Utvecklingscentrum Väst, Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum Göteborg (2019), "Våldsbrott i nära relationer och sexualbrott mot vuxna - En gemensam granskning av polisens och åklagarens handläggning", <https://www.aklagare.se/globalassets/dokument/rapporter/tillsynsrapporter/tillsynsrapport-20191-vald-i-nara-relationer-och-sexualbrott-mot-vuxna.pdf>

Regeringen (2016), "Mål för jämställdhet", <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/jamstallldhet/mal-for-jamstallldhet/>

Regeringskansliet (2021), "Åtgärds paket för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor", <https://www.regeringen.se/informationsmaterial/2021/06/atgardspaket-for-att-intensifiera-arbetet-mot-mans-vald-mot-kvinnor/>

Riksrevisionen (2021), "Effektiviteten i Polismyndighetens arbete med information till brottsutsatta", https://www.riksrevisionen.se/download/18.c39a051179e57ab37eeefe0/1623647995245/RiR%202021_20%20Anpassad.pdf

Rudolfsson, Lisa (2021), "'At Least I Tried': Swedish Police Officers' Experiences of Meeting with Women Who Were Raped", Journal of Police and Criminal Psychology, https://www.gu.se/sites/default/files/2021-03/Rudolfsson2021_Article_AtLeastITriedSwedishPoliceOffi.pdf

Socialdepartementet (2016), "Makt, mål och myndighet - feministisk politik för en jämställd framtid", *Skr. 2016/17:10*, ur kapitel 5 - "En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor", https://www.regeringen.se/4ace09/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/jamstallldhet/makt-mal-och-myndighet--feministisk-politik-for-ett-jamstallt-samhalle-skr.-2016_17-10.pdf

Socialstyrelsen (2006), "Kostnader för våld mot kvinnor. En samhällsekonomisk analys", https://kunskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/711/2006-131-34_rev.pdf

Storasyster (2019), "5211 röster om sexuellt våld. En enkätstudie om sexuella övergrepp, psykiskt mående och stödkontakter.", https://storasyster.org/wp-content/uploads/2020/10/storasyster_rapport_5211roster.pdf

Åklagarmyndigheten (2017), "Handläggning av brott i nära relation. Handbok", <https://www.aklagare.se/globalassets/dokument/handbocker/handlaggning-av-brott-i-nara-relation.pdf>

Storasyster

90 | SVENSK
KONTO | INSAMLINGS
KONTROLL